

Verschillende visies, hetzelfde belang

Communicatie in en rondom MDO's omtrent thuiszitters in het basisonderwijs

Auteurs Emily Desmet, Timon Driessen, Bas van Erp, Charlotte Honneff, Julia Janssens, Annejoke Kevelam, Lara Nijhof en Sophie Verhoeven
Opleiding Radboud Honours Academy: Building Bridges
In opdracht van Samenwerkingsverband Stroomland



Samenwerkingsverband

Stroomland

Passend
Onderwijs



Datum 31 mei 2023
Referentie Honoursprogramma Building Bridges
Betreft Onderzoek communicatie in en rondom MDO's
Behandeld door Denktank passend onderwijs
Gecontroleerd door Cecile Kuijpers en Jorn ten Brink
Versienummer 1

Relatie

Stromenland
Joyce Janssen
Panovenlaan 1
Postbus 6525DZ
T 06 - 83154966
E j.janssen@stromenland.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	<i>Informatie opdrachtgever</i>	4
1.2	<i>Achtergrond van het probleem</i>	4
1.3	<i>Probleemstelling</i>	6
1.4	<i>Introductie ketenpartners</i>	6
1.5	<i>Disclaimer</i>	7
2	Literatuuronderzoek	8
2.1	<i>Belemmerende factoren</i>	8
2.2	<i>Bevorderende factoren</i>	11
2.3	<i>Bestaande methodische modellen voor MDO's</i>	13
3	Praktijkonderzoek	16
3.1	<i>Fase probleemsignalering</i>	16
3.2	<i>Fase beslissing MDO</i>	18
3.3	<i>Fase eerste MDO</i>	20
3.4	<i>Fase tussen MDO's</i>	24
3.5	<i>Fase overige MDO's</i>	25
3.6	<i>Fase beslissing, einde, monitoring</i>	28
4	Integratie	30
5	Discussie	40
6	Reflectie op eigen proces en communicatie	43
7	Referentielijst	46

1 Inleiding

1.1 Informatie opdrachtgever

Stromenland is een samenwerkingsverband in de regio Nijmegen. Stromenland werkt samen met 154 scholen voor regulier en speciaal basisonderwijs in 20 besturen in vier Stromenland-platforms, te weten: Nijmegen, Tussen de Rivieren, Land van Cuijk, en GHUM. Hun doel is om elk kind een goede onderwijsplek te geven in het kader van de Wet Passend Onderwijs. Dit doen ze door afspraken te maken met de scholen in de buurt. Het idee is dan ook om kinderen zoveel mogelijk naar reguliere scholen te laten gaan, door op de scholen goede basisondersteuning te hebben maar ook extra ondersteuning te bieden als dit nodig is.

De Wet Passend Onderwijs schrijft bovendien voor dat alle kinderen naar een school moeten kunnen gaan die past bij hun kwaliteiten en mogelijkheden. Ook als er extra ondersteuning nodig is. In de wet staat ook dat samenwerkingsverbanden verplicht een ondersteuningsplan op moeten stellen met afspraken over de basisondersteuning op scholen, de verdeling van middelen en hoe extra voorzieningen tussen de scholen geregeld worden.

Het samenwerkingsverband Stromenland heeft een aanvraag gedaan voor de subsidie Wel in Ontwikkeling. Dit is een subsidie speciaal voor samenwerkingsverbanden vanuit het Nationaal Programma Onderwijs die ingezet kan worden voor kinderen en jongeren die niet ingeschreven zijn op een school. Deze subsidie kan zowel direct besteed worden aan concrete maatregelen om een aantal thuiszittende kinderen weer in ontwikkeling en hopelijk ook op onderwijs te krijgen, als indirect aan nieuwe oplossingsmogelijkheden, het snel in beeld brengen van thuiszittende kinderen en aan een goede samenwerking tussen ketenpartners. Het huidige onderzoek focust zich op die samenwerking, en wordt uitgevoerd door acht studenten van de Radboud Universiteit in Nijmegen, die deelnemen aan de denktank Passend Onderwijs van de Radboud Honours Academy.

1.2 Achtergrond van het probleem

Het samenwerkingsverband Stromenland dat samen met scholen in haar regio afspraken maakt die ervoor zouden moeten zorgen dat elk kind een goede onderwijsplek krijgt, merkt op dat er problemen zijn in de communicatie tussen de ketenpartners. Onder deze ketenpartners vallen onder andere de (speciaal onderwijs) basisscholen, de leerplichtambtenaar, jeugdzorg en ouders. In de inleidende presentatie van het samenwerkingsverband voor de denktank kwamen een aantal communicatiegerelateerde problemen naar voren. Een eerste probleem is dat het vaak onduidelijk is

onder wie de verantwoordelijkheid over het kind valt. De school is verantwoordelijk als de leerling ingeschreven staat op school. Zodra het thuiszitters zijn en er geen passende plek kan worden gevonden, is het samenwerkingsverband samen met de school verantwoordelijk. Bij kinderen die een vrijstelling van de leerplicht zullen ontvangen of die nooit op een school zijn ingeschreven, ligt de verantwoordelijkheid echter bij de leerplichtambtenaar en niet meer bij het samenwerkingsverband. Zodra de vrijstelling is gegeven, is alle verantwoordelijkheid in feite weg.

School hoort hierbij als eerste het proces te starten, indien ze zorgwekkende signalen opmerken. Zeker bij (dreigend) thuiszittende kinderen is dit lastig, want het is niet duidelijk wanneer er aan de bel moet worden getrokken. Alleen de gemeente heeft een officiële definitie van thuiszitters, namelijk als het kind meer dan 6 weken thuiszit. Echter, voor de scholen en voor Stromenland moet hiervoor al worden ingegrepen, maar het is onduidelijk vanaf welk moment dat dan is.

Verder loopt het stroef binnen het multidisciplinaire overleg (MDO) rondom de thuiszitters. Hierin onderscheiden we twee soorten overleggen: algemene overleggen en specifieke overleggen gericht op een bepaald kind. Dit onderzoek richt zich vooral op de specifieke overleggen. Als het duidelijk is wie de verantwoordelijk heeft en als die partij een duidelijk doel van het overleg kan overbrengen, kan er een gestructureerd overleg plaatsvinden, waarbij concrete vervolgstappen worden gemaakt. Als dit niet duidelijk is, ontstaat de kans dat er in het overleg veel meningen worden gegeven, zonder dat er concreet daaropvolgende afspraken of oplossingen worden besproken. Dit heeft als gevolg dat een nieuwe afspraak moet worden gemaakt, waardoor ouders en thuiszitters ook langer op een passende oplossing voor re-integratie in het basisonderwijs moeten wachten.

Het proces na het overleg is mogelijk ook een struikelpunt. Afspraken worden niet altijd nagekomen of niet snel genoeg opgevolgd. Daarom hoort het naast de verantwoordelijkheid, ook duidelijk te zijn wie de afspraken gaat opvolgen, want dit hoeft niet dezelfde persoon of ketenpartner te zijn.

Het samenwerkingsverband gaf bovendien aan dat het zeer van belang is om de ouders van thuiszitters goed mee te nemen in het proces, omdat de informatie ook duidelijk naar ouders moet worden gecommuniceerd, de emoties in deze problematiek vaak hoog liggen en er vaak al voorafgaand aan het MDO een conflict is ontstaan tussen ouders en school.

Als laatste is samenwerkingsverband Stromenland op zoek naar waar hun eigen kracht ligt in deze problematiek.

1.3 Probleemstelling

Dit adviesrapport zal zich richten op de volgende vraag die voortkomt uit overleg met samenwerkingsverband Stromenland: "Hoe kan de communicatie in het proces voor, tijdens en na het MDO tussen ketenpartners van het samenwerkingsverband Stromenland over thuiszitters binnen het primair onderwijs worden verbeterd?" Om antwoord te geven op deze vraag, zal allereerst literatuuronderzoek uitwijzen welke belemmerende en bevorderende factoren een rol kunnen spelen in de communicatie binnen en rond de MDO's over thuiszitters in het basisonderwijs. Op basis van praktijkonderzoek met interviews in Nederland en in Kopenhagen, wordt vervolgens uiteengezet welke belemmerende en bevorderende factoren ook daadwerkelijk ervaren worden in de praktijk en specifiek door de betrokken ketenpartners van samenwerkingsverband Stromenland. Tot slot, worden mogelijke oplossingen voor het communicatieprobleem toegelicht en wordt er gereflecteerd op de toepasbaarheid voor het samenwerkingsverband.

Het doel van het onderzoek is uiteindelijk om de ketenpartners van samenwerkingsverband Stromenland nieuwe inzichten te geven in en advies te geven over het huidige communicatieproces, opdat dit proces doelgerichter en efficiënter vormgegeven kan worden. Op deze manier zullen kinderen minder lang thuis hoeven zitten, komt er meer tijd vrij om andere casussen aan te pakken en zal onzekerheid bij ouders, thuiszitters en ketenpartners verminderd worden.

1.4 Introductie ketenpartners

Voor de volledigheid van dit adviesrapport volgt hieronder eerst een beknopte uiteenzetting van de ketenpartners die betrokken zijn bij de thuiszitter in het basisonderwijs en wiens meningen zijn meegenomen in het huidige onderzoek:

- Samenwerkingsverband Stromenland: Stromenland wil elk kind een juiste plek geven in het onderwijs. De mening van verschillende Stromenland medewerkers is meegenomen in dit onderzoek.
- (Speciaal onderwijs) Basisscholen: Basisscholen hebben leerplicht en dienen een gepaste plek voor ieder kind te vinden. Wij spraken medewerkers van zowel regulier als speciaal basisonderwijs.
- Schoolmaatschappelijk werker: Op sommige basisscholen probeert de schoolmaatschappelijk werker iemand te zijn die het vertrouwen van het kind en de ouders probeert te winnen en de ouders en het kind in het proces begeleid.
- Leerplichtambtenaar: De leerplichtambtenaar heeft de wettelijke functie om te handhaven bij schoolverzuim en om vrijstellingen te beoordelen. Wij spraken met een Staffunctionaris, die leerplicht bijstaat, maar minder inhoudelijk betrokken is.

Ook zijn meningen van ouders meegenomen: De ouders staan het dichtste bij het kind en zijn het meest emotioneel betrokken van alle ketenpartners. Het is van groot belang voor het kind dat ouders en ketenpartners goed kunnen samenwerken. Er is voor gekozen om de antwoorden van de geïnterviewden geanonimiseerd te verwerken in dit adviesrapport, bijvoorbeeld door een geïnterviewde aan te duiden als 'medewerker van organisatie X'. Op deze manier hebben wij gepoogd de geïnterviewden de ruimte te bieden om hun eerlijke mening te geven.

1.5 Disclaimer

Het huidige adviesrapport is het resultaat van onderzoek dat is verricht in het kader van het Honoursprogramma Building Bridges van de Radboud Universiteit. De studenten die aan het rapport hebben gewerkt, hebben getracht om zo zorgvuldig en compleet mogelijk informatie te verzamelen voor dit rapport. De resultaten en suggesties die worden gedaan zijn echter gebaseerd op onze interpretatie van de interviews en beschikbare informatie. Het kan daardoor voorkomen dat er foutieve interpretaties in het rapport staan.

2 Literatuuronderzoek

Om de communicatie tussen de ketenpartners binnen het MDO van het Samenwerkingsverband Stroomland te verbeteren, is het belangrijk om in kaart te brengen welke belemmerende en bevorderende factoren aanwezig kunnen zijn binnen de overleggen over thuiszitters in het basisonderwijs. Op basis van recente literatuur zal besproken worden waar mogelijke knelpunten zitten en welke punten juist helpend zijn voor goede communicatie tijdens het MDO.

2.1 Belemmerende factoren

In deze paragraaf zal besproken worden welke factoren belemmerend kunnen werken in de communicatie tussen ketenpartners over thuiszitters, en waar mogelijk dus nog plek is voor verbetering.

Coördinatie

De literatuur wijst uit dat één van de grootste belemmeringen binnen de MDO's in de coördinatie tussen ketenpartners zit. Er bestaat namelijk onduidelijkheid over wie de verantwoordelijkheid over het thuiszittende kind draagt, wie de passende zorg zal bieden en wie er voor de kosten zal opdraaien (Dullaert, 2019; Vreeburg-Van der Laan & Wiersma, 2015). Naast bepalen wie eindverantwoordelijk is voor het kind, is het voor goede communicatie ook belangrijk om vast te stellen welke ketenpartner welke rol vervult op welk moment én wanneer deze rol succesvol vervuld is (Penson, 2006). Het is bovendien belangrijk om naar een helder doel toe te werken, om te voorkomen dat iedere ketenpartner zijn/haar eigen doel nastreeft die het belangrijkste is binnen diens discipline en dat de communicatie verder wordt bemoeilijkt (Firth-Cozens, 2001).

De onduidelijkheid over de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid komt mede voort uit het bestaande onderwijsbeleid waar samenwerkingsverbanden aan gebonden zijn. De overheid houdt met haar beleid de samenwerkingsverbanden verantwoordelijk voor het voorkomen en re-integreren van thuiszittende leerlingen naar aanleiding van de wet Passend Onderwijs (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), 2017). Om te controleren of samenwerkingsverbanden zich voldoende inzetten voor deze verantwoordelijkheid, moeten samenwerkingsverbanden doorgeven hoeveel thuiszittende kinderen er in hun regio zijn. Aan de hand van deze getallen kan de onderwijsinspectie het samenwerkingsverband aanspreken op hun plicht om passend onderwijs te bieden aan deze leerlingen en hen aanmoedigen om zich verder in te zetten voor het terugdringen van het aantal thuiszitters (Ministerie van OCW, 2017). Een

probleem ontstaat echter vaak op het moment dat er een vrijstelling van de leerplicht is afgegeven door de leerplichtambtenaar. Na het uitgeven van een vrijstelling ligt de verantwoordelijkheid volgens scholen niet meer bij hen en raken de thuiszitters tevens uit beeld bij het samenwerkingsverband, omdat het kind niet meer naar school gaat (Adriaens & Schut, 2018). Er is dan geen grip meer op wie er dan verantwoordelijk is, en andere ketenpartners worden hier niet op aangesproken door een inspectie. Het gebrek aan duidelijk beleid omtrent verantwoordelijkheid bemoeilijkt mogelijk de communicatie tijdens de MDO's over thuiszitters.

Verschil in (opleidings)achtergrond

Een andere belemmerende factor in de communicatie tussen ketenpartners komt mogelijk voort uit de verscheidenheid aan achtergronden binnen de MDO's. Hierdoor hebben ketenpartners in de gesprekken soms tegengestelde visies en handelwijzen, waardoor de communicatie verder bemoeilijkt wordt en het kind mogelijk langer thuis blijft zitten (Ingrado, 2018). Deze situaties dienen zich bijvoorbeeld ook aan wanneer een nieuwe ketenpartner, zoals jeugdzorg, bij een kind betrokken raakt en de tijd nodig heeft om het kind eerst zelf in kaart te brengen (Ingrado, 2018). Uit onderzoek van Smeets et al. (2013) bleek tevens dat verschillende deelnemers van de gesprekken uiteenlopende meningen hebben over wat ze denken dat scholen kunnen bieden en wat ze zelf kunnen bieden.

Doordat elke ketenpartner een andere achtergrond heeft, spreken bovendien niet alle betrokken ketenpartners dezelfde taal (Schoevers & Van Eck, 2020), en heeft elke ketenpartner andere achtergrondkennis (Piorkowsky, 2021). Hierdoor kunnen bijvoorbeeld onderwijs- en zorgprofessionals langs elkaar heen praten tijdens het MDO en niet tijdig tot een concreet plan komen voor de thuiszitter.

Communicatie met ouder en kind

Ditzelfde probleem speelt een nog grotere rol in de communicatie naar de ouders van het thuiszittende kind, met als gevolg dat ouders niet altijd goed op de hoogte zijn van het voorgestelde behandelplan voor hun kind (Lubberman et al., 2019). Onduidelijke taal, rollen en verantwoordelijkheden belemmeren hierbij in het communiceren naar kind en ouder. Deze zullen van verschillende partijen op een andere manier informatie ontvangen en zo niet goed weten waar ze aan toe zijn, terwijl duidelijkheid en eenduidigheid houvast kunnen bieden voor de ouders (Firth-Cozens, 2001). Als het traject van het MDO te lang vastloopt dan maken ouders vaak op eigen houtje de beslissing om hun kind uit de probleemsituatie te halen – in veel gevallen is dit het klaslokaal. Vervolgens gaan ouders zelf opzoek naar activiteiten en projecten om hun kind bezig te houden. Er zijn in Nederland verschillende initiatieven die zich inzetten voor dagbesteding van thuiszittende kinderen, onder anderen 'Zijn Plek' en 'Team Thuiszitters'. Hier krijgen kinderen een speelse vorm van onderwijs; zo zijn ze met

techniek bezig, verbeteren ze hun sociale vaardigheden zoals samenwerken, en zitten ze niet de hele dag thuis naar een televisie of computerscherm te staren. Dit soort initiatieven voorkomen dat het leven van kind en ouder stil komt te staan (Van de Ree & De Boer, 2018).

Vertrouwen

Onderling vertrouwen in elkaar als ketenpartners speelt ook een grote rol in de communicatie. Weinig vertrouwen kan namelijk leiden tot minder informatie delen met elkaar, conflicten en minder samenwerking (Turaga, 2013). Anderzijds, blijkt dat wanneer er meer vertrouwen is, er meer en beter wordt samengewerkt tussen ketenpartners en ouders (Tschannen-Moran, 2001). Er volgt dan ook een wisselwerking tussen vertrouwen en communicatie tussen ketenpartners, want hoe beter het vertrouwen, hoe vlotter de communicatie verloopt, en hoe vlotter de communicatie verloopt, hoe beter het vertrouwen (Beslin & Reddin, 2004). Dit houdt ook in dat de organisaties zich ook kwetsbaar moeten durven opstellen. Hier sluit op aan dat in de communicatie ook een leercultuur zou moeten heersen. Hierin moeten de partners fouten aan elkaar durven toegeven en ook openstaan voor nieuwe ideeën om beter met elkaar te leren communiceren en om met bepaalde situaties om te gaan als groep (James, Preece & Valdés-Cotera, 2018). Een mogelijk belemmerende factor voor het vertrouwen, en daarmee de communicatie, is de AVG. De AVG heeft als doel dat ketenpartners zorgvuldig omgaan met de gegevens van thuiszitters, bijvoorbeeld middels regels over het delen en opslaan van dergelijke persoonlijke gegevens. In de praktijk blijkt er echter veel onduidelijkheid te bestaan over wat precies wel en niet gedeeld mag worden (Smit, 2018). Hierdoor zullen ketenpartners mogelijk niet alle informatie durven delen en daarmee elkaar onvolledig informeren over de stand van zaken. Al met al, kan een persoon of ketenpartner die de leiding neemt of als manager van het proces wordt gezien, helpen om alle mogelijke conflicten tussen de ketenpartners adequaat op te lossen, zodat het vertrouwen in elkaar behouden blijft en de samenwerking niet verstoord wordt (Turaga, 2013).

Een andere factor die het vertrouwen tussen ketenpartners niet ten goede komt, zijn de huidige omstandigheden op de arbeidsmarkt. Een voorbeeld is het vele verloop van personeel in alle sectoren, zo ook in het onderwijs en de zorg (Ministerie van OCW, 2022; Van Wijk, 2020). Er zullen hierdoor vaak nieuwe mensen aansluiten bij het MDO, terwijl er tijd nodig is voor de groei van vertrouwen. Anderzijds kunnen personeelstekorten ervoor zorgen dat personeel weinig tijd heeft om alle casussen grondig te bestuderen. Onvoldoende voorbereiding kan vervolgens voor nog meer informatieongelijkheid zorgen tussen de ketenpartners. Bovendien kan een gejaagd of gehaast gevoel nadelig zijn voor de kwaliteit van het gesprek en de algehele sfeer in de groep.

Financiën

Het is onduidelijk wie wat betaalt wanneer ondersteuning dicht bij school georganiseerd wordt, wat natuurlijk een van de doelen is van passend en inclusief onderwijs (Smeets & Van Veen, 2018). De gemeente Nijmegen geeft hierin aan dat er beter moet worden afgesproken wat 'des onderwijs en des gemeente is', wat bij de wet langdurige zorg hoort en wat bij de zorgverzekering. Volgens de gemeente is het bij het ministerie van OCW ook niet helemaal duidelijk. Wat is onderwijs en wat is zorg, is een heikel punt in veel gevallen rondom thuiszitters. Wanneer er discussie ontstaat over dit soort zaken, zal dat niet bevorderend werken voor de communicatie. Het onderzoek van Smeets & Van Veen (2018) benoemt ook dat de privacywetgeving ervoor kan zorgen dan de communicatie een stuk moeizamer gaat, omdat voor bijna alles toestemming van de ouder of het kind nodig is.

Daarnaast benoemen Collignon, Hooge, De Leede & Koeman (2003) dat 'voor het realiseren van brede en organisatie overstijgende doelen, niet altijd brede en organisatie overstijgende budgetten beschikbaar zijn.' Dit leidt tot versnippering, verkokering en incidentele projecten die het goed functioneren van een netwerk vaak in de weg staan.

2.2 Bevorderende factoren

Uit bovengenoemde blijkt dat er een aantal punten zijn waarop de communicatie tussen ketenpartners mogelijk bemoeilijkt wordt. Om tot een passende oplossing te komen, moeten de factoren die bevorderend werken ook in kaart gebracht worden. Op deze positieve punten kan immers worden voortgebouwd.

Multidisciplinariteit

Ten eerste is het belangrijk om te benadrukken dat de huidige manier van werken van samenwerkingsverbanden in een multidisciplinair overleg zeer waardevol is voor thuiszitters in het basisonderwijs. Het MDO biedt namelijk de mogelijkheid om meer kennis en ervaringen te delen tussen verschillende professionals, waarmee de problematiek van het kind in de hele breedte onderzocht kan worden en meer mogelijke oplossingen in overweging genomen kunnen worden. Multidisciplinariteit voegt bovendien veel toe aan de kwaliteit van de 'zorg' voor de thuiszitter (Smeets, 2007). Daarbij is het wel belangrijk dat de deelnemers aan het MDO ook zelf waarde hechten aan deze multidisciplinariteit (Landa, 2012).

Vormgeving van de communicatie

De manier waarop de ketenpartners daarbij hun communicatie vormgeven, kan tevens gezien worden als een bevorderende factor voor de samenwerking tussen de verschillende professionals. Zo vinden MDO's over het algemeen face-to-face plaats

(Abrahamse et al., 2016). Dit heeft als voordeel dat er meer ruimte is voor open discussie. Daarbij wijst onderzoek uit dat er meer casussen besproken worden wanneer MDO's face-to-face plaatsvinden vergeleken met online communicatiemiddelen (Delaney et al., 2004). Bovendien wijst het kwalitatieve onderzoek van Abrahamse et al. (2016) uit dat deze overleggen frequent worden gehouden binnen een samenwerkingsverband, waardoor ketenpartners elkaar met regelmaat op de hoogte kunnen houden van de stand van zaken. Bovendien rapporteerde datzelfde onderzoek dat het als zeer prettig wordt ervaren dat er korte lijntjes bestaan tussen de verschillende ketenpartners en dat zij elkaar gemakkelijk buiten de MDO's kunnen bereiken via e-mail (Abrahamse et al., 2016).

Om een interdisciplinair gesprek goed vorm te geven, zijn er nog een aantal extra punten van belang. Bij aanvang van het gesprek is het belangrijk om een gemeenschappelijk doel duidelijk te hebben en afspraken te hebben over het verloop van het gesprek (Nederlands Jeugd Instituut, z.d.-a). Communicatie binnen het gesprek moet eenvoudig, e.g. zonder het gebruik van jargon, en serieus verlopen (Stichting Best Onderwijs, 2011). De deelnemers aan het gesprek weten wat hun rol is binnen het gesprek, de uitvoering van mogelijke interventies, en wat ze daarbinnen mede willen delen (Nederlands Jeugd Instituut, z.d.-a). Communicatie binnen het gesprek richting de ouders zou net als bij de gesprekken met professionals met een duidelijk doel, eenvoudige taal, en met duidelijke afspraken moeten verlopen (Nederlands Jeugd Instituut, z.d.-a).

Aanwezigheid van ouders

Het Nederlands Jeugd Instituut benadrukt dat het bovendien helpend is wanneer ouders aanwezig zijn bij de MDO's over hun kind. Ouders weten immers het beste hoe hun kind zich gedraagt in verschillende contexten (Nederlands Jeugd Instituut, z.d.-b). Daarbij krijgen ouders in het MDO zelf ook meer inzicht in het gedrag van hun kind op school (Nederlands Jeugd Instituut, z.d.-c). Bovendien is het belangrijk dat ouders aanwezig zijn bij het MDO zodat zij hun mening kunnen geven over de voorgestelde interventies, en zodat de ketenpartners de ouders ook kunnen vragen hun kind op bepaalde manieren te ondersteunen (Nederlands Jeugd Instituut, z.d.-c). Uit de literatuur blijkt dat het een bevorderende factor is voor de communicatie dat ouders standaard worden uitgenodigd om aanwezig te zijn bij het MDO wanneer de casus van hun kind wordt besproken (Smeets, 2009). Hierdoor wordt de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van ouders benadrukt. Niet alle ouders kiezen er echter daadwerkelijk voor om aanwezig te zijn, maar dit wordt vanuit jeugdzorg wel als een vereiste voor het MDO gezien (Smeets, 2009).

Structurele factoren

Naast de bovenstaande factoren waar de deelnemers van het MDO zelf invloed op kunnen uitoefenen, zijn er ook structurele factoren die kunnen bijdragen aan goede communicatie tijdens het overleg. Zo is het natuurlijk bevorderlijk als er voldoende sociaal, politiek en financieel draagvlak is om MDO's te kunnen organiseren (Landa, 2012).

2.3 Bestaande methodische modellen voor MDO's

In verschillende disciplines worden MDO's toegepast. Hieronder zullen allereerst de modellen besproken worden waarvan bekend is dat zij gebruikt worden in de MDO's binnen het onderwijs. Daarnaast zullen verschillende methodische modellen behandeld worden die in vergelijkbare multidisciplinaire teams worden benut en zal er gereflecteerd worden op diens toepasbaarheid voor Samenwerkingsverband Stromenland.

Methodische modellen in het onderwijs

Er zijn samenwerkingsverbanden die een protocol hebben opgesteld voor een MDO. De werkwijze van deze MDO's is gebaseerd op de theorie van handelingsgericht werken (HGW), een oplossingsgerichte werkwijze binnen het onderwijs. Bij het bepalen van de ondersteuningsbehoeften van de leerling richt HGW zich op het denken in oplossingen, in plaats van in problemen. De uitgangspunten van HGW, zoals beschreven door Naaijkens & Pameijer (2017), zijn:

- Doelgericht werken: het schoolteam formuleert korte en lange termijn doelen voor leren, werkhouding en sociaal-emotioneel functioneren van alle leerlingen en evalueert deze in een cyclus van planmatig handelen.
- De onderwijs- en opvoedbehoeften van kinderen staan centraal. Wat heeft een kind nodig om een bepaald doel te behalen?
- Het gaat niet alleen om het kind, maar om het kind in wisselwerking met zijn omgeving (dit kind – op deze school – in deze groep – bij deze leerkracht – van deze ouders – in deze buurt)
- Leerkrachten realiseren passend onderwijs en dragen daarmee bij aan een positieve ontwikkeling van leerlingen op het gebied van leren, werkhouding en sociaal-emotioneel functioneren.
- Positieve aspecten van kind, leerkracht, groep, school en ouders zijn van groot belang.
- Samenwerking tussen leerkrachten, leerlingen, ouders, interne en externe begeleiders is noodzakelijk om een effectieve aanpak te realiseren.
- De werkwijze is systematisch, in stappen en transparant. Er zijn heldere afspraken over wie wat doet, waarom, hoe en wanneer.

HGW is succesvol dankzij een combinatie van: “de inhoud van HGW die dicht bij de werkvloer staat, sterk leiderschap, verantwoordelijkheidsgevoel op alle niveaus en het stellen én realiseren van concrete doelen” (Naaijens & Pameijer, 2016). Eigenaarschap van de situatie is hierbij belangrijk. Daarbij hoort het samen analyseren van mislukkingen en successen, om steeds weer een stap verder te zetten. Het zien van behaalde resultaten en prestaties van de leerlingen kan een grote stimulans vormen, voor zowel leerkrachten evenals voor leerlingen en hun ouders.

Een ander theoretisch model wordt beschreven door Pameijer & Van Beukering (2012). Hieronder volgt een voorbeeld van dit model:

Multidisciplinair overleg (MDO)

Naam leerling: -----

Datum: -----

Mentor: -----

Zorgcoördinator: -----

Notulist: -----

Aanwezigen: -----

Voraf:

Vorbereiding: De aanleiding en het doel van het gesprek? Wie is erbij betrokken? Waar houden we het gesprek en wanneer? Hoelang gaat het duren? Is de leerling voorbereid op het gesprek? Is de leerling gedurende hele gesprek aanwezig?

Gesprek:

- 1. Introductie/ thema: Waarover gaat het gesprek? Bespreken van de stappen. Wie zijn aanwezig en waarom? Wat wil de leerling bereiken? Wat willen de verschillende betrokkenen bereiken? Zijn de ‘regels’ van het gesprek duidelijk?*
- 2. Overzicht en analyse (belemmerende factoren): Wat is de aanleiding? Wat werkt belemmerend voor de leerling? Wat maakt het moeilijk; hoe zou het komen dat het zo is? Wat is de rol van de leerling, medeleerlingen, mentor, andere docenten en ouders? (Denk aan afstemming en wisselwerking).*
- 3. Overzicht en analyse (positieve aspecten): Wat gaat goed (m.b.t. leren/ werkhouding/ sociaal-emotioneel/ gedrag/ gezondheid etc.)? Situatie(s) waarin het goed gaat: wanneer is het probleem er niet/minder? Wanneer lukt het de leerling wel? Wat maakt dat het goed gaat? Wat is dan de rol van de leerling, medeleerlingen, mentor, andere docenten of ouders? Welke positieve aspecten kunnen we in de aanpak benutten?*
- 4. Doel en ondersteuningsbehoefte: Wat is het doel dat we willen bereiken? Wat merken, horen of zien we concreet wanneer het doel bereikt is? Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van de leerling, van de ouders en van de mentor/docenten? (Tussenstap: Weten we genoeg om de ondersteuningsbehoefte en doel te kunnen bepalen? Of is er een onderzoeksfase nodig?)*
- 5. Concretiseren: Wie kan helpen om de doelen te bereiken? Hoe zou dat kunnen? Welke oplossingen heeft de leerling zelf? Welke aanvullingen hebben de mentor of docenten? Welke aanpak heeft de leerling nodig van de ouders, school, andere betrokkenen?*
- 6. Afspraken: Wat gaan we doen en waarom? Wie doet wat en hoe? Wanneer evalueren we en met wie?*

7. Afronding van het gesprek: Is het doel van dit gesprek bereikt? Hoe is het gesprek verlopen? Hoe komt dat? Heeft de leerling feedback voor de mentor/docent? Wat zijn punten ter verbetering?

Achteraf:

Maak van het MDO een verslag en voeg dit toe aan het dossier van de leerling. Voorzie dit verslag van handtekeningen (school, ouder en leerling). Indien nodig: OPP invullen en bespreken

Wat opvalt aan dit model is dat het vooral inhoudelijk ingaat op de problematiek van het kind, maar niet op hoe de samenwerking zou moeten verlopen. Wie geeft antwoord op de vragen? Wie heeft eindverantwoordelijkheid? In het theoretische model zou meer aandacht moeten zijn voor deze onderlinge samenwerking en toepasbaarheid in de praktijk, zodat het model daadwerkelijk leidt tot handelen.

Methodische modellen in andere disciplines

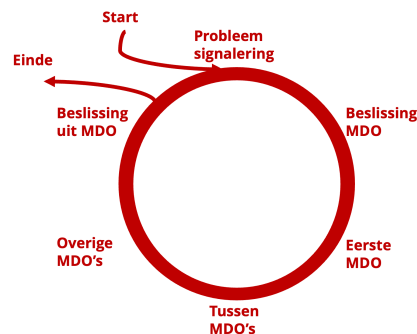
Ook binnen andere disciplines wordt er gewerkt aan het verbeteren van de communicatie tussen verschillende professionals in een team, zodat iedereen samenwerkt aan een vastgesteld einddoel. Het is interessant om uit te zoomen en te kijken naar hoe ze dit aanpakken binnen andere teams. Er zijn al verschillende oplossingen bedacht die dit bewerkstelligen.

Om de communicatie in de operatiekamer te bevorderen is er een checklist-tool ontworpen om voor de start van een operatie een aantal cruciale punten helder te hebben (Makary et al., 2006). Op die manier staan alle neuzen dezelfde kant op en kan iedereen met (ongeveer) dezelfde voorkennis aan het gesprek beginnen. Delen van deze 'OR briefing tool' zijn zeker toepasbaar op thuiszitters. Het vormt een fundament voor effectieve communicatie vòòr aanvang.

De tool begint met het opschrijven van namen en rollen op een whiteboard. Zo kan iedereen elkaar aanspreken bij naam en weet iedereen welke disciplines aanwezig zijn. Dan gaat het over de patiënt, in dit geval het kind. Gezien het tijdstekort die professionals veelal ervaren, heeft misschien niet iedereen de tijd gehad om zich in te lezen. Het is dus belangrijk om het kind voor te stellen en de problematiek kort samen te vatten. Daarna wordt het plan voor de operatie besproken. In ons geval niet geheel toepasbaar, het plan moet namelijk nog vastgesteld worden. Als er eenmaal een plan is opgesteld, is deze fase wel van toepassing. Problemen die eventueel op zouden kunnen komen, zijn dan handig om te bespreken. Tenslotte is de vraag: heeft iedereen de informatie die hij/zij nodig heeft om aan de slag te kunnen?

3 Praktijkonderzoek

Het praktijkonderzoek zal worden besproken aan de hand van de verschillende fasen van het MDO. Te beginnen met de probleemsignalering in de klas of door ouders, de beslissing nemen dat er een MDO nodig is, hoe het eerste MDO vergaat, wat er tussen de MDO's wel en niet gebeurt, verloop van vervolg MDO's, en wanneer een MDO-traject voor een kind afgehandeld is. Er is voor deze indeling gekozen om zo duidelijk mogelijk de goede en slechte punten van het proces te communiceren. Het proces werkt natuurlijk enigszins cyclisch, maar het grootste beleid is gestoken in het nauwgezet beschrijven van wat er tot op heden gebeurt.



3.1 Fase probleemsignalering

Wanneer een kind problemen heeft op school of thuis, bestaat het gevaar dat het kind uitvalt en thuiszitter wordt. Deze eerste probleemsignaleringsfase is cruciaal in het voorkomen van nieuwe thuiszitters. Door problematiek in de klas vroeg op te sporen, kan er tijdig een adequate oplossing voor gezocht worden. Communicatie speelt een grote rol in deze eerste fase. Bij het herkennen van een probleem zijn in eerste instantie vaak twee partijen betrokken. De eerste betrokkene is hierbij meestal de leerkracht van de dreigende thuiszitter. In deze fase kunnen het echter ook de ouders zijn die opmerken dat hun kind niet graag naar school gaat of van mening zijn dat hun kind niet naar school toe hoeft.

Routekaart Passend Onderwijs

Wanneer de leerkracht het probleem in de klas signaleert, zal hij/zij de routekaart Passend Onderwijs kunnen raadplegen die door samenwerkingsverband Stroomland is opgesteld. Volgens dit stappenplan signaleert de leerkracht een probleem en verzamelt hij/zij informatie rondom het kind, waarop het handelen van de leerkracht wordt aangepast. Dit vereist veel kennis over de problematiek van de leerkracht.

Daarnaast kan het lastig zijn om deze oplossing te implementeren door grote klassen en een vol onderwijsprogramma. Een pedagoog uit Kopenhagen zegt hierover: *'Leraren moeten dan wel de mogelijkheid hebben om flexibel te zijn. Ik zie graag dat er minder regels zouden zijn zodat leraren genoeg vrijheid hebben om af en toe een leerling of groep leerlingen extra te ondersteunen en de lesdag in te richten op die behoefte'*. Ook regels maken het dus

lastig om een passende oplossing te implementeren. Het is juist in deze fase belangrijk dat er hard naar een oplossing gezocht wordt. De focus moet liggen op het voorkomen dat een kind thuis komt te zitten. Uit een interview met dezelfde pedagoog uit Denemarken blijkt dat er vaak standaardoplossingen zijn: *'Daarnaast wordt het probleem vaak in een hokje gegoten zodat er gemakkelijker een passende oplossing gevonden kan worden. De kern van het probleem gaat dan verloren en het kind krijgt niet de juiste hulp.'* Het is daarom goed om kritisch te blijven kijken naar deze oplossingen en maatwerk te bieden voor kind én leraar.

Mocht deze aanpassing bij de leraar niet voldoende zijn, dan schrijft de routekaart voor dat de intern begeleider (ib'er) van de basisschool wordt geïnformeerd en bouwen zij samen een groeidocument voor de leerling op, waarin de nieuwe aanpak wordt beschreven. De ib'er kan zowel het kind als de leerkracht ondersteunen. De ib'er heeft meer tijd om met het kind te praten en de achterliggende factoren van het probleem te onderzoeken. Deze informatie wordt gedocumenteerd in het groeidocument. Dit document is handig om te kijken welke stappen eerder zijn ondernomen en om de voortgang van het kind bij te houden. De ib'er kan ook de leraar helpen door tips te geven over pedagogisch handelen in de klas en richting het kind. Tenslotte kunnen ook ouders met vragen langs bij de ib'er. Een ib'er kan dus veel doen in de klas en kan vroeg in het traject worden ingeschakeld om leraar en kind te helpen. Echter, blijkt uit een interview dat in Nijmegen de ib'er het kind niet mag helpen. *'Bij Cuijk heb je wel een ondersteuner, maar regel je veel zelf als ib'er. Er is geen standaard ondersteuner. Als je een arrangement wilde, dan mag je zelf gaan shoppen als ib'er. Je mocht ook zelf als ib'er een kind helpen. Dat kan in Nijmegen niet'*, aldus een basisschooldirectrice.

Wanneer ook de nieuwe aanpak niet toereikend blijkt te zijn en de problematiek verergerd, wordt de schoolcontactpersoon over de situatie geïnformeerd en zal het samenwerkingsverband meekijken naar de mogelijkheden voor ondersteuning. De schoolcontactpersoon, ofwel de vaste onderwijsondersteuner, functioneert hierbij als schakel tussen de ib'er en het samenwerkingsverband. Het samenwerkingsverband wordt ingeschakeld om de school te ondersteunen zodat de school passend onderwijs kan (blijven) bieden aan het kind. Het samenwerkingsverband heeft vaak meer mogelijkheden en is een partij die andere hulp in kan schakelen.

Een mogelijk probleempunt in deze fase is dat de platforms van het samenwerkingsverband een andere routekaart gebruiken, waardoor er geen uniformiteit is in de manier van werken tussen de platforms. Uit de interviews bleek dat bij sommige basisscholen de routekaart helemaal niet bekend was. Hierdoor zijn er soms andere verwachtingen en werkwijzen voor de ketenpartners die in meerdere platforms werkzaam zijn. Bovendien kan er hierdoor ook geen algemene communicatiekaart/lijn worden opgezet.

Uit de bovengenoemde routekaart van platform Tussen de Rivieren en uit de interviews blijkt dat ouders tijdig worden betrokken bij de probleemsigaleringsfase door de leerkracht en ib'er. Deze manier van werken komt het vertrouwen van ouders ten

goede. Hierdoor worden zij namelijk al vroeg in het proces ingelicht over de problematiek en interventies die de basisschool zal gaan toepassen voor hun kind en zo hebben ze niet het idee dat de school achter hun rug omgaat.

Problemen bij het signaleren

Een ander struikelpunt dat uit de interviews met medewerkers van Stromenland naar voren komt en de probleemsigaleringsfase kan belemmeren, is dat problemen bij sommige kinderen niet gesignaleerd kunnen worden, omdat deze kinderen niet ingeschreven staan op een basisschool. Dit terwijl er wel degelijk een probleem is, omdat deze kinderen geen onderwijs krijgen. Stromenland krijgt alleen hoogte van deze kinderen als andere ketenpartners besluiten dat met hen te delen. Het is daarbij lastig dat bij de gemeente slechts vier keer per jaar gecontroleerd kan worden of zij dezelfde thuiszitters in beeld hebben als het samenwerkingsverband. Het telsysteem mag tussendoor namelijk niet met elkaar gedeeld worden.

Bovenstaande route is wanneer een leraar een probleem signaleert in de klas. Vaak is dat wanneer een kind erg druk is en de klas verstoord, of veel ruzie maakt met klasgenootjes. Sommige problemen staan minder op de voorgrond en zijn daardoor lastiger te signaleren. Ouders hebben die problemen soms sneller door, doordat kinderen aangeven dat ze het niet naar hun zin hebben op school. De ouder kan dan terecht bij de leerkracht of de ib'er. Echter blijkt uit de interviews met ouders, dat wanneer een leraar zich niet herkent in het probleem dat de ouder aankaart, er onenigheid tussen de partijen kan ontstaan. De ouder wil graag hulp, maar de leraar vindt het niet nodig. Omdat het de leraar veel tijd kost, kan de leraar aarzelen om hulp aan te bieden. Dat is een lastige situatie, omdat ouders afhankelijk zijn van de leraar om hulp te krijgen voor hun kind. Zo zegt ouder 1: *'School is nalatig geweest in het aanvragen van onderzoeken en overleggen'*.

Een laatste manier waarop een dreigende thuiszitter in kaart gebracht kan worden, is via een absentielijst. Een directeur van een basisschool in Nijmegen vertelde hierover in een interview. Ze wist niet of elke school dit doet, maar het werkt ontzettend goed voor haar. Ze zegt erover: *'Elke maand inspecteer ik een overzicht van absenties in overleg met de ib'er. Dit geldt ook voor kinderen die vaak te laat komen. Als dit vaak voorkomt, dan schakelen we de schoolarts en leerplicht in.'* Vaak is absentie een prognostische factor voor thuiszitten (Krijnen et al., 2021), dus ook deze manier van signaleren is cruciaal in het proces.

3.2 Fase beslissing MDO

Zoals in de probleemsigaleringsfase is beschreven, zijn aan de hand van de routekaart Passend Onderwijs verschillende ketenpartners betrokken bij de beslissing om een MDO te organiseren voor een (dreigende) thuiszitter, namelijk: de leerkracht, de ib'er, de schoolcontactpersoon en de ouders. Verder zijn er vaak nog anderen aanwezig, denk aan een schoolarts of andere hulpverlener, afhankelijk van de casus. Uit deze routekaart

blijkt dat een MDO wordt geïnitieerd op het moment dat Stromenland betrokken raakt. Dit is het geval wanneer de ib'er van de basisschool contact opneemt met de schoolcontactpersoon, die voor het samenwerkingsverband werkt.

Definitie thuiszitter

De beslissing om een MDO te organiseren voor een thuiszitter wordt mede gemaakt op basis van de thuiszitter- en verzuimdefinities die samenwerkingsverband Stromenland heeft samengevat in het document "Thuiszitters: Definities en overzicht van leerplicht, verzuim, zorgplicht en thuiszitters binnen Nederland en Stromenland" uit 2019. Ondanks dat alle medewerkers van alle platforms dit document hebben gekregen, blijkt dat de definitie van thuiszitters lastig en verschillend is voor de betrokken ketenpartners. Een medewerker van Stromenland Tussen de Rivieren geeft bijvoorbeeld aan: *'Officieel zijn er nul thuiszitters in dit platform. Er is wel een categorie "de schaduwgroep". Sommigen gaan een half uur per week naar school, maar worden daarom niet thuiszitter genoemd'*. Daarom vinden ketenpartners dat het aantal thuiszitters in de platforms soms vertekenend is, omdat dit afhankelijk is van de definitie van thuiszitter die je hanteert en in hoeverre je op de hoogte bent van de niet-ingeschreven kinderen, zoals benoemd in de probleemsigaleringsfase.

Een MDO is een handig hulpmiddel om snel veel informatie te delen en expertise te bundelen om samen te zoeken naar een oplossing. Echter worden ze vaak veel te laat ingeschakeld, zo zegt een medewerker van Stromenland: *'Soms worden afspraken voor een MDO te laat gemaakt. De verantwoordelijkheid moet meer duidelijk worden en men moet commitment daaraan hebben.'* Hoe later, hoe lastiger het is voor het kind om weer naar school te gaan.

Verantwoordelijkheid

Bij sommige ketenpartners heerst er ook verwarring over wie de verantwoordelijkheid draagt om een MDO te organiseren. Wie nodigt bijvoorbeeld alle ketenpartners uit? Volgens medewerkers van Stromenland moet die regie vooral bij de basisschool blijven, en zorgt het samenwerkingsverband voor de verbinding tussen alle betrokken ketenpartners. Daar is een directrice van een basisschool in Nijmegen het mee eens: *'School bepaalt of er casussen in MDO's besproken moeten worden. De school ziet immers het kind het meest, na de ouders. Soms wordt een MDO echter georganiseerd zonder de school uit te nodigen, wat echt een no-go is. Daarbij moet de school echt meer verantwoordelijkheid naar zich toe trekken'*). Een ouder van een thuiszitter in Groningen, die niet betrokken is bij samenwerkingsverband Stromenland, had daarentegen soms het gevoel zelf de MDO's te moeten organiseren.

Ouders

In de beslissing om een MDO met ketenpartners te organiseren omtrent het (dreigend) thuiszittende kind worden ouders over het algemeen goed betrokken, wat hun vertrouwen omtrent het proces ten goede zou moeten komen. Echter geven verschillende ketenpartners en ouders in de interviews aan dat in de

probleemsignaleringsfase vaak al wrijvingen kunnen ontstaan tussen de school en ouders, bijvoorbeeld omdat zij verschillen in hun visie van het probleem. Een medewerker van Stromenland beschreef dat het *“vooral misgaat als mensen op andermans stoel gaan zitten. Ouders op de onderwijsstoel (“Jullie kunnen mijn kind niet goed begeleiden of zien mijn kind niet”), en school op de stoel van ouders (“Je hebt je kind niet goed opgevoed”). Iedereen heeft zijn eigen waarheid, omdat een kind zich in elke setting anders kan gedragen.”* Een dergelijk conflict in een vroegtijdig stadium kan de latere communicatie tussen ketenpartners en ouders ernstig belemmeren.

3.3 Fase eerste MDO

Het doel van het eerste MDO is om alle ketenpartners bij elkaar te krijgen, de rollen te verdelen, en de probleemstelling van het kind te bespreken om uiteindelijk de beste oplossing voor het kind te vinden. In de meesten gevallen nemen op zijn minst de school – vaak vertegenwoordigd door een ib’er of directeur –, de ouders, het kind of iemand die het belang van het kind onder woorden brengt, een vertegenwoordiger van het samenwerkingsverband, en een leerplichtambtenaar deel.

Rolverdeling

Samen wordt naar de probleemstelling van het kind gekeken, de zogenaamde casusbehandeling. Bij een casusbehandeling wordt gepeild of iedereen op de hoogte is van de laatste ontwikkelingen binnen de casus. Verder wordt bekeken wie welke rol toebedeeld krijgt; dit kan per MDO verschillen. De ene school kiest ervoor dat hun ib’er of directeur voorzigt, anderen scholen kiezen ervoor dat de ketenpartner met de meeste expertise voorzigt, en soms kiest het samenwerkingsverband of een andere partij voor een andere aanpak; medewerkers bij Stromenland zeggen hierover: *“Soms pakt de gemeente dat op en zo niet dan wij of de interne begeleider van de school. Dat is soms wel wat diffuus, van ‘wie is nou bezig’ want anders gaan lijnen door elkaar heen lopen”*. Kortom, er is dus geen eenduidige aanpak van de MDO’s. Wegens deze diffuse aanpak van MDO’s zullen wij ons in dit onderdeel vooral limiteren tot de belangen en inbreng van de ketenpartners tijdens dit eerste MDO.

Verwachtingen

Na de interviews met verschillende ketenpartners bleek dat de rol van het samenwerkingsverband en wat daarvan verwacht mag worden heel divers is: *“Van Stromenland wordt soms verwacht dat zij alle taken in een MDO op zich nemen: voorzitter, tijdsbewaker, verslaglegger, expert, doelenbeheerder. Dat gaat niet. Dit is waar Stromenland vaak mee worstelt”*, geeft Stromenland Tussen de Rivieren aan. Ook hebben alle ketenpartners andere verwachtingen van het samenwerkingsverband; de school wil

gesteund worden in diens beslissing, de ouder wil een onafhankelijke partij, en de expert wil iemand die hen door het proces leidt. Het is vervolgens heel moeilijk om al deze verwachtingen met elkaar te laten rijmen binnen de rol die Stromenland bekleedt. Het verschil in verwachtingen kan enerzijds komen doordat verschillende regio's binnen Stromenland anders omgaan met het proces rondom het MDO. De indruk die werd gegeven tijdens de interviews, is dat Stromenland vooral wil optreden als onafhankelijke derde partij binnen het MDO. Een bemiddelaar tussen school en ouder die als doel heeft de beste oplossing voor het kind te vinden. Uit de uiteenlopende verwachtingen die in de interviews naar voren komen, blijkt dus dat de rol die Stromenland zelf wil innemen niet duidelijk genoeg wordt gecommuniceerd naar de ketenpartners.

Communicatie

Een ander struikelpunt is de communicatie vanuit de ketenpartners naar de ouders toe. Zoals eerder is benoemd kunnen ouders het idee hebben dat er vijandig of onduidelijk gecommuniceerd wordt. Dit kan komen omdat de meeste experts in jargon spreken, wat het voor hen moeilijker maakt om de mogelijkheden te volgen. Verder is er voor ouders vaak geen duidelijke bewegwijzering van het proces. In het eerste MDO worden de ouders bovendien geïntroduceerd als ouders van een casus, in plaats van als ouders van hun kind. Deze klinische benadering haalt de menselijkheid weg. Ouder 1 zegt hierover: *"De ouder is een casus. Het is belangrijk om elkaar als mens te zien. Door het te zien als kind en zich betrokken te voelen, zou je oplossingsgericht denken stimuleren. Het idee van een casus komt door de verwoording in officiële communicaties. Dit komt ook door constant wisselend personeel, casemanager na casemanager."*

De basisschool waarmee gesproken is, gaf aan dat zij de communicatie voor de betrokken ouders zo open en laagdrempelig mogelijk willen houden: *"Je moet een goede relatie behouden met ouders, zonder relatie kan je namelijk niks in MDO's. Je moet blijven samenwerken."* Dit zorgt ervoor dat de ouders de school vertrouwen en hiermee blijven communiceren. Helaas ervaren ouders dit niet altijd zo: *"Je wordt er niet goed in betrokken, noch de professional noch de ouder heeft goed inzicht. De professional communiceert vaak niet goed."* Dit zorgt er bij de ouder voor dat voor hen het proces juist minder goed lijkt te verlopen.

Verder voelen ouders zich vaak niet gehoord en onveilig binnen het MDO. Enerzijds is dit omdat afspraken niet worden genoteerd, en anderzijds omdat de onpersoonlijke klinische benadering en de urgente en soms sturende taal van andere partijen een onveilig klimaat kunnen creëren. Ouder 1 waarmee gesproken is geeft bovendien aan dat er gedreigd is met het inschakelen van Veilig Thuis door de school als een zogenoemde wraakmelding: *"Hoe balanceer ik opkomen voor mijn kind met een melding van uithuisplaatsing?"*

Verantwoordelijkheid

Zoals eerder is benoemd, kan de verantwoordelijkheid omtrent het MDO kan nogal onduidelijk zijn. Dit heeft als gevolg dat er geen vast aanspreekpunt is en dat niemand zich echt eindverantwoordelijk voelt. Dit kan de frustraties vanuit ouders en school verklaren over dat er niet gehandeld wordt na het MDO. Afspraken worden niet nageleefd door de ketenpartners of ze zijn te laat met hun bijdrage. De platformcoördinator van Tussen de Rivieren zegt hierover: *“Soms worden afspraken voor het MDO te laat gemaakt. De verantwoordelijkheid moet meer duidelijk worden en commitment daaraan hebben. Waar mag ik jou over 8 weken over aanspreken, of iets ook echt is gebeurd. De vrijblijvendheid moet ervan af. Na 8 weken, moet je wel je afspraken nagekomen zijn. Vaak wordt er gezegd: sorry, daar ben ik niet aan toe gekomen. Dat zou niet moeten kunnen.”*

Vanuit de school waarmee gesproken is komt er het geluid dat zij vinden dat zij altijd de verantwoordelijke zouden moeten zijn, omdat zij, los van de ouders, het meeste oog hebben op hoe het met het kind gaat en wat het kind nodig heeft. Als het aan de school ligt komt deze verantwoordelijkheid te liggen bij de ib’er van de school, die ook de casemanager zou moeten zijn, vanuit dezelfde redenen.

Naast deze algemene punten is er veel onduidelijkheid in de MDO’s over wie verantwoordelijkheid draagt voor de doorzettingsmacht. De doorzettingsmacht wordt door één persoon uitgevoerd. Deze persoon heeft dan de verantwoordelijkheid om beslissingen te maken en knopen door te hakken. Kortom, deze persoon maakt de beslissing die het best wordt geacht voor het kind na het horen van alle informatie tijdens het MDO. Vanuit het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ligt deze doorzettingsmacht bij het samenwerkingsverband, in dit geval Stromenland. Echter blijkt uit interviews dat in de praktijk de meeste beslissingen worden gemaakt op consensus van de betrokken partijen en dus zonder inzet van de doorzettingsmacht. Dit heeft als gevolg dat beslissingen minder daadkrachtig zijn en dat het MDO polderend verloopt.

Verder zou voor een functionerende doorzettingsmacht het vertrouwen binnen het MDO verhoogd moeten worden. Dit vertrouwen in het eigen kunnen en de goede wil en expertise van de andere deelnemers ontbreekt. Hierdoor durft de doorzettingsmacht niet diens eigen visie na te streven, maar gaat zij opzoek naar consensus om schuurmomenten tussen de deelnemers te voorkomen.

Naast de taak om knopen door te hakken, heeft de doorzettingsmacht als belangrijke functie om het traject van de casus in het oog te houden en te komen met een geschikte oplossing. Het komen met een oplossing en het integreren van beslissingen wordt in veel trajecten heel erg uitgesteld wegens tijdgebrek binnen de MDO’s. Doordat er nu per ketenpartner gekeken wordt wat deze ergens van vindt en het hele rondje wordt afgegaan, is er te weinig tijd om echt beslissingen te maken of vooruitgang te boeken binnen een gesprek, en is er een vervolgmDO nodig om hierop door te gaan. Hierdoor zitten kind, ouder en school langer in onzekerheid met hoe ze verder moeten handelen.

De doorzettingsmacht zou dus het tijdsverloop van een meeting in acht moeten nemen, de knoop door hakken tijdens vergaderingen, en de regie moeten nemen in het logistieke proces van het MDO.

Betrekken van het kind

Het kind zit zelf meestal niet bij een MDO. Uit een ervaring van een ouder bleek dat haar kind helemaal niet betrokken werd, ook niet door de school en het samenwerkingsverband. Hierbij moet vermeld worden dat dit in een andere regio gebeurde dan Nijmegen. De ouder moest zelf haar kind betrekken bij het proces.

In Denemarken is dit anders: hier proberen ze het kind zoveel mogelijk centraal te zetten. Tijdens een eerste MDO wordt het kind uitgebreid voorgesteld en geeft hij/zij zelf aan waar behoefte aan is. Het team dat bij het gesprek zit probeert te werken naar een oplossing waarbij het kind zich goed voelt. Ouders kunnen er wel bewust voor kiezen om hun kind hier niet direct in mee te nemen, maar dan wordt er nog altijd met het kind gepraat voorafgaand aan het MDO door een psycholoog of orthopedagoog, zodat de wil van het kind centraal blijft staan. In deze discussie zien we twee verschillende visies: aan de ene kant lijkt het de Kopenhaagse gemeente juist goed, omdat het de casus is van het kind en er dus niemand is die beter weet waar het kind behoefte aan heeft dan het kind zelf. Aan de andere kant staan ouder 3 en een lector pedagogiek uit Kopenhagen. Zij geven aan dat ze het niet zien zitten om kinderen hierbij aan te laten sluiten door de impact die het op ze kan hebben. De leerplichtambtenaar sluit zich hierbij aan: *"In de meeste gevallen is het goed dat een kind niet bij het MDO zit. Wanneer ouders in conflict zijn met school wil je een kind niet daarbij hebben. Gespreksonderwerpen zijn niet altijd geschikt voor het kind. Ze zitten niet voor niks thuis, dus belasten met zo'n zwaar overleg is niet handig."* De lector Pedagogiek ziet echter wel een mogelijk oplossing, ze draagt voor: *"Een kind zou een gesprek moeten hebben met de pedagoog. Als de pedagoog goed doorvraagt, kan aan bod komen wat het kind zelf echt wil."*

Platform Tussen de Rivieren sluit zich aan bij het Deense uitgangspunt. Zij vinden dat kinderen bij de MDO's aanwezig moeten zijn. Nu zijn er alleen ouder-kind-leerkracht gesprekken, maar je zou mét kinderen moeten praten in plaats van over kinderen. Wel zien ze hier leeftijd als een struikelpunt. Kinderen weten vaak erg goed wat ze nodig hebben, maar een MDO kan best wel intens zijn voor een jong kind. De ouders die zijn geïnterviewd, denken daarom dat het juist geen goed idee is om hun kinderen bij al deze gesprekken aanwezig te laten zijn.

3.4 Fase tussen MDO's

Na het MDO is het de bedoeling dat alle ketenpartners voor zich de afspraken uitgaan werken. Echter verloopt dit niet altijd soepel en komt nog niet iedereen diens afspraken na. Verder valt er veel te winnen in de begeleiding van de ouders tussen de MDO's. Het maken van beslissingen in het MDO wordt daarnaast nog eens bemoeilijkt door de lange wachtlijsten die er zijn voor specialistische zorg.

Afspraken nakomen

Na het MDO is het belangrijk dat de afspraken die gemaakt zijn, ook daadwerkelijk worden nagekomen. Uit de interviews blijkt dat dit vaak niet of niet snel genoeg gebeurt. Dit kan zijn omdat ketenpartners het MDO als werkplek zien en daartussen eigenlijk niet zo veel willen/kunnen doen, door tijdstekort, vergeetachtigheid, niet prioriteren, of omdat niet duidelijk is wie de afspraken dient uit te voeren. Dit wekt frustraties op bij andere ketenpartners die wel willen dat er snel actie wordt ondernomen en dat men zich aan de planning houdt. Toch durven die ketenpartners de betreffende persoon die zich niet aan de afspraken houdt hier vaak niet op aan te spreken uit angst voor conflict. Wanneer afspraken niet worden nagekomen, zorgt dit enkel voor een nog langer proces doordat er geen voortgang wordt geboekt en een nieuw MDO een herhaling kan worden van de vorige. De leerplichtambtenaar, daarentegen, wist ons te melden dat er vaak wel iemand is die het proces bewaakt en dit tegen probeert te gaan.

Begeleiding ouders

Uit het interview met een Stroomlandmedewerker blijkt dat ook de ouders hulp en begeleiding moeten krijgen na het MDO om de gemaakte afspraken en stappen door te kunnen voeren. Denk bijvoorbeeld aan: hulp om een verwijzing naar een psycholoog op te zetten, een ander zorgtraject te starten, of om andere begeleiding voor het kind goed op te starten. We weten dat wie dit doet afhankelijk is van de casus, maar dat ook Stroomland soms de ouders probeert mee te nemen als dit niet lukt met iemand op school. Sommige ouders voelen zich hier toch (onafhankelijk van wie deze rol heeft) niet goed in ondersteund. Ze ondervinden dan geen inzicht in het proces, weten niet waar ze zichzelf aan moeten houden, en wat de regels zijn. Ze hebben vaak het gevoel dat de professionals boven hen staan, in plaats van naast hen. Ouders gaven aan dat ze dit graag anders willen zien: *"Ik wil zo graag samenwerken als een driehoek met ouder, kind en onderwijs, want we moeten het wel echt samen doen"*. Ook ervaren zij en hun kind de last als andere ketenpartners hun afspraken niet (tijdig) nakomen. Het is van belang dat ook in deze fase ouders begeleid worden zodat ze betrokken blijven bij het proces. Gebeurt dit niet, dan verliezen ze grip over de casus en worden hun ervaringen te weinig meegenomen. Deze rol wordt nu soms vervuld door de schoolmaatschappelijk werker. Deze is het vaste gezicht en een soort gezinscoach die zeer benaderbaar is. Uit een interview met een schoolmaatschappelijk werker, in dienst van de gemeente, bleek ook dat dit in die specifieke gemeente goed werkt, en dat het proces soepeler verloopt nu deze persoon actief betrokken is.

Frequentie MDO

Potentiële tekortkomingen in de huidige aanpak kunnen liggen in de frequentie van MDO's. Er dient duidelijk te worden afgesproken wanneer een volgend MDO zal plaatsvinden. Nog tijdens het MDO wordt hierover gesproken, zodat iedereen direct op de hoogte is. Hier wordt over nagedacht en dit is afhankelijk van de betreffende casus. Maar wat als een van de ketenpartners in de tussenfase behoefte voelt om een MDO te houden, omdat de situatie plotseling is veranderd? Dan moet er de mogelijkheid zijn om de ketenpartners bij elkaar te krijgen voor een MDO, om te voorkomen dat het probleem wordt uitgesteld en pas besproken wordt tijdens het volgende MDO. In situaties waarin kinderen thuiszitten is geen tijd te verliezen, want elk moment dat een kind thuis zit is er een te veel.

Wachttijd zorgtraject/diagnose

Zowel uit de interviews in Nederland, als ook in Kopenhagen is gebleken dat deze fase vaak moeilijk is wanneer er officieel een diagnose moeten worden vastgesteld of therapie moet worden gestart, in verband met de lange wachttijden in de zorg. Hier kan het samenwerkingsverband natuurlijk weinig aan veranderen, maar het is wel belangrijk om dit probleem te benoemen, aangezien deze wachttijd er ook voor kan zorgen dat het kind thuis komt te zitten. Uit een interview met een ouder in Kopenhagen (ouder 3), bleek bijvoorbeeld dat haar kind met zichtbaar, maar nog niet officieel gediagnostiseerd autisme, vastloopt op school, aangezien zij geen verdere hulp kunnen bieden tot de officiële diagnose er is. Hier zegt deze ouder het volgende over: *De psycholoog mag geen diagnose stellen, maar heeft wel vragenlijsten doorgenomen met mijn zoon. Uit deze vragenlijsten kwam naar voren dat het zeer waarschijnlijk is dat hij autisme zou hebben. Mijn kind heeft behoefte aan vaste structuur en andere opdrachten, en de school vond dit in eerste instantie prima zonder echte diagnose. Maar na ongeveer een jaar kwam dat vast te zitten en nu wil de school een diagnose voordat ze doorgaan.* Dit terwijl het kind deze hulp wel enorm nodig had. Ouders moeten door de wachttijden een jaar wachten tot deze diagnose gesteld kan worden, maar intussen gaat het niet goed met hun kind op school. Ook in Nederland is gebleken dat ouders geneigd zijn hun kind thuis te houden als ze moeten wachten op zorg.

3.5 Fase overige MDO's

Na het eerste MDO volgen vaak meerdere opeenvolgende MDO's om de voortgang van het kind te bespreken. Het hangt van de casus af hoeveel dit er zijn. Voor lang thuiszittende kinderen wordt er een jaarlijks MDO ingepland. Deze is nodig om de stand van zaken te bespreken. De opbouw van het MDO is ongeveer hetzelfde als die van het eerste MDO. De samenstelling van aanwezigen binnen het MDO kan wel verschillen. Dit kan leiden tot problemen. Ook de communicatie lijkt in de opeenvolgende MDO's moeizamer te verlopen, hier wordt verder op ingegaan.

In het MDO zijn zoals al eerder benoemd meestal de ib'er, de schoolcontactpersoon, hulpverleners van buiten de school, indien mogelijk het kind, en de ouders aanwezig. Het hangt af van de casus welke ketenpartners extra aanwezig zijn.

Knelpunten

Knelpunten van het eerste MDO die in de vorige hoofdstukken besproken zijn, gelden vaak ook gedurende de opeenvolgende overige MDO's: onduidelijkheid over verwachtingen, communicatie richting de ouders, onduidelijkheid over verantwoordelijkheid (ook met betrekking tot de doorzettingsmacht) en de onbetrokkenheid van het kind. Daarnaast zijn er extra punten die goed of slecht gaan in de MDO's die voortkomen uit het eerste MDO of ermee samenhangen.

Vertrouwen

Net als in het eerste MDO is het van belang dat het vertrouwen van de ouders in de school aanwezig blijft. Deze lijkt echter vaak te verdwijnen. Afspraken worden vaak niet nagekomen en de verantwoordelijkheid voor het initiëren van opeenvolgende MDO's blijkt uit onze interviews vaak in de handen te komen liggen van de ouders. Ouders vertellen bovendien dat er door scholen vaak snel gedreigd wordt met Veilig Thuis. De geïnterviewde ouders geven daarbij aan dat het aanvoelt als een scheve machtsverhouding. *"Het is lastig voor jezelf en je kind op te komen, als er een Veilig Thuis-melding boven je hoofd lijkt te hangen."* De Ouders geven daarnaast aan zich vaak niet gehoord te voelen en weinig ruimte te hebben om hun mening te geven in het gesprek. Uit ons praktijkonderzoek blijkt echter dat bijna elke geïnterviewde aangeeft dat ouders het beste hun kind kunnen inschatten. Het ontbreken van de ruimte voor input van ouders lijkt elk MDO terug te komen. Het vertrouwen van ouders in het vermogen van de school om hun kind te helpen, neemt hierdoor steeds verder af.

Ook wordt aangegeven door de ouders dat zij meer behoefte hebben aan inzicht in de geldstromen. Ouder 2 geeft aan het fijn gevonden te hebben voor haar vertrouwen om te zien welke kosten werden gemaakt voor welke oplossing voor haar kind, omdat zij soms het gevoel had dat het beschikbare geld niet op de juiste manier werd uitgegeven. Transparantie in de geldstromen had haar meer vertrouwen gegeven. In Kopenhagen komen de kosten voor zorg en onderwijs uit hetzelfde potje via de gemeente. Een basisschool in Nijmegen geeft aan dit een goed idee te vinden, omdat op deze manier ook fysiotherapeuten of andere zorgspecialisten in de klas kunnen screenen. Echter begrijpen wij dat dit iets is wat Stroomland niet kan veranderen.

Verantwoordelijkheid en efficiëntie

Zoals eerder benoemd is verantwoordelijkheid een groot onderdeel dat in de huidige MDO's nog een onduidelijk begrip is. Met name welke stappen genomen moeten worden en de verantwoordelijke daarvoor blijken uit de interviews vaak niet helder te zijn. De ib'er blijkt uit alle interviews vaak de rol aan te nemen om het overzicht te bewaren en in de gaten te houden wie betrokken wordt in het MDO. De basisschool geeft aan dat binnen een MDO vaak iedereen die aanwezig is binnen het gesprek

zijn/haar zegje kan doen. Zij geven aan dat MDO's hierdoor vaak lang duren en het efficiënter zou zijn als alleen de betrokkenen die op dat moment in het gesprek iets toe te voegen hebben hun woordje zouden doen. MDO's zouden hierdoor korter duren, wat leidt tot meer MDO's die spontaan gepland kunnen worden. Leerkrachten geven aan nu weinig tijd te hebben als er op korte termijn een belangrijk MDO gepland moet worden. De ib'er bepaalt tijdens de bijeenkomsten met de andere aanwezigen wie de casusregisseur wordt. Echter, deze is slechts de overkoepelende actor en niet de verantwoordelijke.

Ouders geven aan meer behoefte te hebben aan een schets van hoe het proces gaat verlopen, wat de regels zijn en wie waar verantwoordelijk voor is. Echter, uit het interview met een Stromenlandmedewerker bleek dat er reeds een huidig stappenplan bestaat, waarin het proces wordt omschreven. Uit de interviews met andere medewerkers van Stromenland is er vaak aangegeven dat dit nodig zou moeten zijn. Er lijkt dus binnen Stromenland een verschil te zijn over de bekendheid van middelen die aanwezig zijn voor de medewerkers.

Daarnaast geeft een communicatiedeskundige uit Kopenhagen het belang van een reflectiemoment aan. Ouders en een maatschappelijk werker geven aan dat dit vaak wordt overgeslagen. Ook wordt er niet vaak genoeg om de mening van de ouders gevraagd.

De basisschool geeft aan dat de school vaak de voorzittersrol aanneemt en daarbij ook de casusregisseur zou moeten zijn. Dit zou ook kunnen voorkomen dat afspraken niet worden nageleefd. Uit het praktijkonderzoek blijkt dat gemaakte afspraken in vorige MDO's vaak niet worden nagekomen, dit komt onder andere door de grote hoeveelheid tijd die tussen de vergaderingen zit en de vrijblijvendheid ervan. Gemaakte afspraken zouden opgeschreven moeten worden. Volgens een medewerker van Stromenland zou er meer commitment moeten komen aan de uit te voeren taken. Duidelijke verantwoordelijkheid en elkaar durven aanspreken op de niet nagekomen verantwoordelijkheden zou hier een oplossing voor kunnen zijn. Het reflectiemoment voorafgaand en naderhand aan de vergadering is dus van groot belang, omdat dit een trigger is om de afspraken wél na te komen.

Communicatie

De communicatie tussen de ketenpartners onderling en met de ouders verloopt ook niet altijd probleemloos. Eerder werd al benoemd dat het binnen Stromenland onduidelijk is wat het proces is van een MDO en weet niet iedereen wat de beschikbare middelen zijn. Er is gebleken uit de interviews dat niet elke medewerker afweet van de routekaart betreffende het MDO-traject. De selectie aan middelen die binnen Stromenland aanwezig is, is dus niet algeheel bekend.

Daarnaast wordt wat er wel bekend is, niet voldoende met de ouders gecommuniceerd. Ouder 1 vertelt dat zij graag een onafhankelijk persoon zou willen die het proces met

hen kan doorlopen en kan begeleiden, omdat het erg ingewikkeld is om te begrijpen als ouder zonder expertise. Over het idee om het kind mee te laten komen naar het MDO hebben ouders wisselende meningen. Sommigen zouden liever een coach meenemen, of een opa zodat zij voor hen kunnen spreken. Andere ouders doen het liever zelf.

Ten slotte wordt aangegeven door ouders dat het kind erg afhankelijk is van de leraren. Vaak worden problemen niet serieus genomen, waardoor er te laat wordt ingegrepen. Ouders geven aan dat het fijn zou zijn om ook op andere manieren laagdrempelig contact op te kunnen nemen over hun kind, zodat niet alles van één persoon afhankelijk is.

3.6 Fase beslissing, einde, monitoring

Na afloop van de MDO's zou in theorie de casus afgesloten moeten zijn. Echter, er kunnen zich ook na afloop van de MDO's knelpunten aandienen. Zo zijn er volgens de routekaart van het platform Tussen de Rivieren enkele evaluatiemomenten over hoe het MDO op zichzelf en het hele proces verlopen is, maar in de praktijk blijkt dat deze momenten helemaal niet of te kort plaatsvinden. Tijdens deze evaluatiemomenten zouden de gemaakte afspraken nogmaals benadrukt moeten worden om zo voor iedereen duidelijk te maken wat er van hen verlangd wordt. Zo ontstaat er een nadrukkelijk verantwoordelijkheidsgevoel.

Verder zijn er geluiden van ouders met kinderen die een vrijstelling hebben, die graag hun kinderen toch terug naar school willen laten gaan, of op een andere manier onderwijs willen aanbieden. Dit is na afloop van het proces erg lastig, omdat er dan een nieuw proces gestart moet worden en er nu een minder duidelijk aanknopingspunt is, zoals dat voorheen de school was. De kinderen zijn niet meer volledig in beeld bij school of het samenwerkingsverband, waardoor het opzetten van een casus rondom dat kind vanuit andere kanten moet komen, zoals de wijkhulp of een orthopedagoog. Het opzetten van een casus gaat daarmee wat moeizamer dan wanneer dit vanuit school zou zijn gegaan. Wel is er over thuiszittende kinderen vier keer per jaar een algemeen overleg binnen het samenwerkingsverband, maar de vraag hierbij is of hierin genoeg tijd is om voor het kind de keuze te maken om een nieuwe casus te starten. Hierover hebben wij op dit moment niet genoeg informatie.

Iets anders wat naar voren kwam tijdens de interviews en ook is besproken in de beslissingsfase, zijn de verschillende definities voor thuiszitters. Hierdoor ontstaat het probleem dat de getallen over thuiszitters niet juist zijn, en dat kinderen buiten de boot vallen qua hulp en begeleiding. Zo zijn er kinderen die deeltijd naar school gaan, of organisaties die alternatieven bieden om kinderen bezig te houden. Officieel zijn zij geen thuiszitters meer. Platform Tussen de Rivieren zei hierover het volgende: *“Sommigen gaan een half uur per week naar school, maar worden daarom niet thuiszitter genoemd. Het*

voelt niet goed om niks aan deze categorie te doen, want ze krijgen alsnog niet voldoende onderwijs." Deze kinderen zijn dus officieel geen thuiszitters meer en zitten vaak niet in een traject. Ook langdurig zieken hebben een vrijstelling, en zij zullen wel besproken worden tijdens de kwartaalbijeenkomsten, maar vaak wordt er verder met hen niks meer gedaan omdat het ziektebeeld niet lijkt te veranderen.

4 Integratie

In dit integratiehoofdstuk wordt per fase kort uiteengezet welke belemmerende en bevorderende factoren uit de literatuur en praktijk daadwerkelijk door de ketenpartners van samenwerkingsverband Stromenland worden ervaren. Op basis van die informatie worden vervolgens suggesties gedaan om de communicatie tussen ketenpartners omtrent thuiszitters te verbeteren.

1. Fase probleemsignalering

In de eerste fase van het proces van thuiszittende kinderen in het basisonderwijs is het belangrijk dat problematiek tijdig wordt gesignaleerd. Uit het praktijkonderzoek komen binnen deze fase enkele belangrijke punten naar voren die belemmerend en bevorderend kunnen werken in de probleemsignaleringsfase.

Ten eerste, wijzen zowel het praktijkonderzoek als het literatuuronderzoek op signaleringsproblematiek rondom thuiszitters aan wie een vrijstelling van de leerplicht is afgegeven (Adriaens & Schut, 2018) of die niet staan ingeschreven op een basisschool. Deze kinderen vallen niet (meer) onder de verantwoordelijkheid van de basisschool en het samenwerkingsverband, en dreigen daarmee uit beeld te verdwijnen. Het is belangrijk dat er een manier wordt gevonden waarop deze groep kinderen in kaart gebracht kan worden.

Ten tweede, maakt samenwerkingsverband Stromenland gebruik van een routekaart Passend Onderwijs. Het opstellen van de routekaart is zeer helpend in het proces rondom thuiszitters. Uit de interviews bleek echter dat deze routekaart per platform van Stromenland verschilt en niet bij alle basisscholen en ouders bekend is.

De routekaart moedigt op dit moment al aan om ouders vroegtijdig in het proces van hun kind te betrekken, wat zeer bevorderend werkt voor het vertrouwen van ouders.

Daarnaast, om de samenwerking met ouders vroeg in het proces verder te bevorderen, zou eraan gedacht kunnen worden om ook de zichtbaarheid van het samenwerkingsverband te vergroten op de basisschool. Momenteel bekleedt de schoolcontactpersoon al een mooie functie als schakel naar het samenwerkingsverband. Door deze persoon wordt de drempel naar het samenwerkingsverband verlaagd en indien er uiteindelijk toch een MDO komt, weten ouders wie daar zit en hoeven zij minder schrik te hebben van Stromenland als partij. Wanneer de schoolcontactpersoon vaker op locatie aanwezig is, wordt het contact laagdrempeliger en dus de communicatie makkelijker.

De volgende suggesties worden aan het samenwerkingsverband meegegeven:

- Er moet een routekaart opgesteld worden die door alle platforms van Stromenland gebruikt kan worden, zodat er uniformiteit in het proces bewerkstelligd wordt.
- Deze routekaart moet naar alle ketenpartners en de ouders gecommuniceerd worden; dit zorgt voor een efficiëntere probleemsigalering, duidelijkheid in de stappen die genomen moeten worden en transparantie naar de ouders.
- De schoolcontactpersoon van Stromenland moet ieder jaar opnieuw aan ouders worden geïntroduceerd voor een laagdrempeligere communicatie met het samenwerkingsverband.

2. Fase beslissing MDO

In de fase waarin een beslissing wordt gemaakt om een MDO te organiseren voor een thuiszitter, blijkt uit het praktijkonderzoek dat vooral problemen worden ervaren bij het inschatten wanneer een MDO nodig is. Een belangrijke aanleiding hiervoor zijn de verschillende definities voor thuiszitter die door de ketenpartners worden gehanteerd, ondanks dat Stromenland haar definities heeft gecommuniceerd in het document "Thuiszitters: Definities en overzicht van leerplicht, verzuim, zorgplicht en thuiszitters binnen Nederland en Stromenland".

Verder blijkt uit de meeste interviews dat ketenpartners de voorkeur hebben dat de school van het kind de organisatie van een MDO initieert. Het is daarbij vooral belangrijk dat ouders niet het gevoel krijgen dat zij verantwoordelijk zijn voor het organiseren van het MDO. Hierdoor krijgen ouders namelijk het idee er alleen voor te staan, wat de samenwerking tussen ouders en ketenpartners zal doen verslechteren, iets wat door duidelijke communicatie over verantwoordelijkheden vermeden kan worden. Uit het praktijkonderzoek bleek namelijk dat het karakteristiek is voor thuiszitter casussen dat er al veel spanning ontstaat tussen ouders en school in de probleemsigaleringsfase.

Het is daarom belangrijk goed te monitoren hoe de relatie tussen de basisschool en de ouders is op het moment dat er gedacht wordt aan het organiseren van een MDO. Het kan helpend zijn om ook de MDO's laagdrempelig te organiseren. Wanneer ouders aangeven er behoefte aan te hebben, is het belangrijk om naar hen te luisteren, ook al is de leerkracht of school het niet eens met de ouder.

De volgende suggesties worden aan het samenwerkingsverband meegegeven:

- Door een eenduidige en bredere definitie van thuiszitters te hanteren zullen ketenpartners het eerder met elkaar eens zijn over het moment waarop een MDO geïnitieerd kan worden
 - Bij een bredere definitie zullen er meer kinderen in beeld zijn die nu niet als thuiszitters worden gerekend, wat ervoor zorgt dat meer kinderen weer onderwijs zullen krijgen.
 - Deze bredere definitie zou ook kinderen die soms nog wel naar school gaan of vrijstelling hebben gekregen, zodat zij beter gemonitord kunnen worden.
- Er moet duidelijk worden vastgelegd wie de verantwoordelijkheid heeft om het MDO te organiseren. Dit hoort niet de rol van de ouders te zijn.
- Stromenland kan ervoor kiezen een bemiddelde rol aan te nemen, mocht er sprake zijn van veel spanningen tussen ouders en de school.

3. Fase eerste MDO

Na de analyse van het eerste MDO blijkt dat vooral het nemen van verantwoordelijkheid en het gebruik van de doorzettingsmacht als problemen worden ervaren. Omdat het MDO op dit moment wordt voorgezeten door de persoon met de meeste expertise op het relevante deel van de casus, wisselt dit voorzitterschap vaak. Het veelvoudig wisselen van het voorzitterschap heeft als gevolg dat niemand zich verantwoordelijk voelt voor het proces en het lastig is om ketenpartners die hun afspraken niet nakomen hierop aan te spreken. Daarnaast verslecht wisselend voorzitterschap communicatie met de ouders, omdat er voor hun gevoel niet een eenduidig aanspreekpunt is.

Daarbovenop komt dat de doorzettingsmacht zelden tot nooit wordt toegepast. Binnen een casus worden op het moment de meeste beslissingen gemaakt op basis van consensus, met als gevolg dat besluiten lang op zich laten wachten. Dit maakt het proces voor ouders veelal onzeker. Daarbij helpt het niet dat ouders zelden duidelijk worden ingelicht over het proces.

Een ander probleem is dat veel van de ketenpartners spreken in jargon, waardoor ouders zich niet deel voelen van het gesprek. Het is belangrijk dat ouders het gevoel krijgen dat als zij het niet volgen ze dit aan kunnen geven en dat ze zich hierin gehoord voelen.

Daarnaast zijn de verwachtingen van alle betrokken partijen over de rol van Stromenland een struikelblok. Hierin staat met name het grote contrast tussen de

verwachting van de ouders en van de school centraal; de ouders willen een onafhankelijke derde partij en de school wil een partij die aan hun kant staat. Stromenland streeft naar een onafhankelijke bemiddelaarsrol. Dit kunnen ze ook zijn mits dit duidelijk naar alle betrokkenen wordt gecommuniceerd.

Tot slot is het belang van het kind niet nadrukkelijk genoeg aanwezig tijdens het MDO, omdat het kind niet actief betrokken wordt bij de beslissingen die worden gemaakt. Hierdoor kan de menselijkheid van de casus soms uit het oog verloren worden.

Gelukkig zijn er ook positieve punten. Zo werken sommige scholen met een zo laag mogelijke drempel omtrent ouder-school contact. Hierdoor voelen ouders zich eerder geroepen om mogelijke problemen te bespreken met de school. Dit kan ook de samenwerking tussen ouders en school bevorderen tijdens de MDO's. Afgaand op het vertrouwen uit deze laagdrempelige communicatie kan het gebruik maken van de doorzettingsmacht voor daadkrachtige beslissingen een positief effect hebben, want een doorzettingsmacht werkt alleen als er vertrouwen is binnen een MDO. Dit vertrouwen kan verder versterkt worden door, net als scholen in Denemarken, het kind te betrekken bij de MDO's. Dit kan, afhankelijk van de situatie, gerealiseerd worden door het kind zelf of door een vertegenwoordiger namens het kind.

De volgende suggesties worden aan het samenwerkingsverband meegegeven:

- Het is van belang dat het samenwerkingsverband een procesleider aanstelt die de vooruitgang van ketenpartners monitort om het proces vloeiender te laten verlopen.
 - Hierbij moet Stromenland goed opletten dat zij niet teveel rollen op haar neemt. Deze rol kan ook buiten het samenwerkingsverband liggen.
- De rol van het samenwerkingsverband – als onpartijdige bemiddelaar – moet naar alle ketenpartners duidelijk worden gecommuniceerd.
- Voor de ouders moet van tevoren duidelijk gemaakt worden dat er ruimte is voor hun vragen te allen tijde van het proces. Dit kan ook door vragenmomenten in te bouwen tijdens het MDO.
- Het is erg belangrijk om het kind een grotere rol te geven tijdens de MDO's. dit kan door het kind aan te laten sluiten en zijn verhaal te laten vertellen, al kan dit soms te zwaar zijn voor het kind. Een filmpje waarin het kind iets vertelt of een aanwezige woordvoerder voor het kind zouden dit ook kunnen doen.

4. Fase tussen MDO's

Op de eerste plaats moeten in de fase tussen MDO's ketenpartners hun afspraken nakomen, maar dit blijkt soms niet te gebeuren. Er zijn tal van modellen opgesteld om een MDO in goede banen te leiden, waarin ook vermeld staat dat afspraken en de verantwoordelijken daarvoor duidelijk moeten zijn. Tussentijds evalueren of op zijn minst terugkoppelen hoort daar ook bij. In de praktijk wordt dit nog vaak nagelaten en komt men er bij het volgende MDO achter dat er niks is uitgevoerd.

Er blijkt dat er behoefte is aan een procesbegeleider. Deze procesbegeleider is anders dan een casemanager. Een casemanager is inhoudelijk betrokken en de procesbegeleider niet. Op dit moment bewaakt de casemanager het proces ook, wat zorgt voor een hoge werkdruk. Deze taak splitsen, zou de coördinatie bevorderen.

Daarnaast blijkt uit de literatuur dat ouders niet altijd goed op de hoogte zijn van het voorgestelde behandelplan voor hun kind (Lubberman et al., 2019). Na het eerste MDO zullen ouders van verschillende partijen andere informatie krijgen en zo niet goed weten waar ze aan toe zijn, terwijl duidelijkheid en eenduidigheid houvast kunnen bieden voor de ouders (Firth-Cozens, 2001). Uit het praktijkonderzoek blijkt ook dat dit inderdaad een belangrijk struikelpunt is. Ouders voelen zich soms verloren en niet goed begeleid, omdat ze zelf niet weten hoe zij (samen met hun kind) de volgende stappen moeten doorlopen, als ook de verantwoordelijkheden en (wettelijke) verplichtingen die hierbij horen. Ouders moeten dus goed worden begeleid in het proces. Uit het interview met een ouder(vereniging) blijkt dat er behoefte is aan een wegenkaart of routekaart waarin in duidelijke taal beschreven staat wat zij en andere partijen moeten doen. Zoiets zou wat algemener gemaakt kunnen worden, alsook specifiek op maat van de school en voor het kind, bijvoorbeeld door degene die de ouders in het proces begeleid.

Partijen als een samenwerkingsverband of de gemeente hebben soms andere doelen, omdat zij ook nog rekening moeten houden met geld en toegang tot hulpmiddelen. Hierdoor hebben ze ook als het ware de macht en zijn zij niet volledig neutraal. Er is echter behoefte aan een partij die wel volledig neutraal aanwezig kan zijn. Op het moment is er hiervoor de onderwijsconsulent, maar deze kan pas worden ingeschakeld als er heftige problematiek speelt.

In deze fase bleek tevens dat als er gewacht moet worden op een zorgtraject, de kans groter is dat ouders hun kind thuishouden. Dit zijn gebreken van het systeem en geen van de ketenpartners is verantwoordelijk voor bijvoorbeeld lange wachtlijsten. Toch is het is voor de betrokken partijen belangrijk om zo veel mogelijk hulp te bieden en te luisteren naar de ouders en het kind.

In Denemarken worden de twee trajecten (zorg en onderwijs) gelijktijdig gestart, maar ook dit verloopt in realiteit niet altijd soepel als de scholen geen oplossing meer willen/kunnen bieden. Als blijkt dat een zorgtraject nodig is, wordt er ook gekeken wat de school nog kan doen, ook als er dus nog geen diagnose is.

De volgende suggesties worden aan het samenwerkingsverband meegegeven:

- Het helpt de efficiëntie van het proces als er tijdens het eerste MDO een procesleider wordt aangesteld.
 - Deze procesleider zorgt ervoor dat iedereen tussen de MDO's zijn taken vervult, zodat er niet pas tijdens het volgende MDO aan het licht komt dat deze niet zijn uitgevoerd.
- Een neutrale (onpartijdige) partij inschakelen, die de ouders in het proces begeleid, kan bevorderlijk zijn voor het proces. Deze moet dan worden ingeschakeld ongeacht de problematiek die speelt tijdens het proces.
- Het is ook van belang dat er een wegenkaart beschikbaar komt voor ouders waarin uitleg gegeven wordt over het volledige proces, wat wiens rol is op ieder moment en wat de verwachtingen zijn van deze groepen.
- Een suggestie is om regelmatig terugkoppeling te vragen aan ouders over hun begrip van het proces en of het nog lukt voor hen. Dit zorgt ervoor dat ze niet verdwaald raken in het hele proces.
- Als kinderen thuis komen zitten doordat er geen zorg geleverd kan worden op dat moment, is het noodzakelijk een alternatieve manier van onderwijs te bieden zodat de achterstand van het kind niet te groot wordt. De school en het samenwerkingsverband kunnen samen afspreken wie hierin de ouders gaat begeleiden.

5. Fase overige MDO's

Ten eerste is het belangrijk dat het vertrouwen en de communicatie binnen (en rondom) MDO's verbeterd wordt. Een schoolmaatschappelijk werker vertelt dat het probleem op dit moment is dat de gezichten vaak wisselen op school of er onduidelijk is wie de contactpersoon voor ouders zou zijn. Deze behoefte is er zodat er laagdrempelig contact kan zijn en er makkelijker een praatje gemaakt kan worden, zodat leraren en ander schoolpersoneel weten wat de thuissituatie van een kind is en ouders school ook beter leren kennen. Dit informele contact zorgt voor een betere communicatie en meer vertrouwen, met name richting ouders. Het is voor scholen makkelijker om een

spontaan gesprek te plannen met personeel dat vast in dienst is dan mensen die niet vast in dienst zijn, geeft de leraar van de basisschool aan. Het hebben van zulke korte lijntjes wordt ook als bevorderend genoemd door Abrahamse et al. (2016).

Zoals eerder benoemd, is het soms een probleem dat het kind uit het zicht dreigt te worden verloren. Het voorbeeld over het kind meenemen naar het MDO werd gegeven in het praktijkonderzoek. Je zou in deze situatie de ouders de keuze kunnen geven wie zij willen meenemen naar het MDO: kind, opa, coach, of een ander vertrouwd persoon. Door de ouders deze keuze te geven en vanuit de scholengemeenschap te overleggen over wat zij denken dat het beste is voor hun kind, ontstaat er een stukje betrokkenheid en een gevoel van begrip bij de ouders. Ook maakt dit het makkelijker voor de school, omdat ze geen lastig algemeen beleid hoeven op te stellen over deze betrekking. De aanwezigheid van ouders is erg belangrijk, zoals genoemd door het Nederlands Jeugd Instituut (z.d.-b), dus het is dan wel zo fijn dat zij daar met een prettig gevoel zitten zodat ze volledig kunnen participeren.

De volgende suggesties worden aan het samenwerkingsverband meegegeven:

- Het is van belang dat er op de scholen een bekend gezicht rondloopt als aanspreekpunt voor de ouders. Dit kan zeer laagdrempelig contact zijn wat de rest van de communicatie verbeterd.
- Ook kan deze persoon een bekend gezicht worden door middel van posters in de school of een eenmalige kennismaking met de ouders aan het begin van het jaar, zodat er voor de ouders meteen duidelijk is bij wie zij terecht kunnen.
- Door de ouders vaker te betrekken en meer om hun mening te vragen in plaats van de aannames te doen over wat het beste is voor het kind vanuit het perspectief van de ketenpartners, kan een deel van de gebrekkige communicatie met ouders op worden gelost en ontstaat er een gevoel van vertrouwen.

6. Fase beslissing, einde, monitoring

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat op het moment dat kinderen thuis komen te zitten met een vrijstelling, hier de verantwoordelijkheid van iedere partij op lijkt te houden. Het kind komt dan buiten de verantwoordelijkheid van de school te liggen, maar ook zijn ze een stuk minder goed in beeld bij het samenwerkingsverband dan voorheen (Adriaens & Schut, 2018). Hierdoor is er verlies van de verantwoordelijkheid bij de ketenpartners. Er is ook geen inspectie die ervoor zorgt dat het kind in beeld blijft. Uit de praktijk blijkt dat dit iets genuanceerder ligt: de scholen nemen meer verantwoordelijkheid voor het kind op zich, al stagneert dit wel enigszins doordat de vrijstelling betekent dat het kind toch

niet naar school hoeft voor de termijn die hiervoor staat. Wel wordt het kind nog viermaal jaarlijks besproken tijdens bijeenkomsten van het samenwerkingsverband om te kijken of er in de tussentijd al iets is veranderd binnen de casus. Vaak worden de kinderen tijdens deze gesprekken alleen maar kort behandeld. De monitoring na het vinden van een oplossing blijft dus wel een probleem.

Verder blijkt er uit de literatuur dat er in de meeste modellen van een MDO een vast evaluatiemoment is ingebouwd, waarin gereflecteerd wordt op hoe de MDO's verlopen. In die tijd worden de afspraken nog eens herhaald, waardoor er een groter verantwoordelijkheidsgevoel ontstaat bij de ketenpartners om zich aan de afspraken te houden. In de praktijk wordt wel gedacht aan het houden van een evaluatiemoment, zoals ook blijkt uit de routekaart van platform Tussen de Rivieren, maar ze worden niet of te weinig uitgevoerd.

De volgende suggesties worden aan het samenwerkingsverband meegegeven:

- Kinderen met een vrijstelling moeten vaker en langer behandeld worden. Dit houdt vooral in dat er bezig gegaan moet met de grond van hun vrijstelling en de ontwikkelingen van het kind sinds afgifte van de vrijstelling, om te kijken of er een andere aflooptermijn moet komen voor de vrijstelling of dat er hele andere maatregelen nodig zijn dan die op dit moment gaande zijn.
- Ook is het handig als er uitgebreidere en meer evaluatiemomenten plaats vinden tijdens het volledige proces. Deze momenten moeten plaatsvinden aan het einde van een MDO, maar ook aan het einde van het gehele proces en tussen twee MDO's als een vorm van procesbewaking. Hierdoor zal het proces vloeiender lopen en de communicatie verbeteren.

7. Algemene suggesties

Naast bovengenoemde suggesties, zijn er nog een aantal algemene punten. Deze punten zijn over het gehele proces belangrijk en zijn daarom niet in een specifieke fase onder te verdelen.

Thuiszittersproblematiek is complex en er komen veel emoties bij kijken. De impact die het heeft op het leven van een gezin is onvoorstelbaar. Frustraties kunnen daarom snel oplopen. Aan de andere kant hebben leraren, medewerkers van Stroomland en zorgverleners het beste voor met de ouder. Echter, deze hebben zich vaak te houden aan regels en deadlines. Er bestaat hoge druk op deze partijen om snel een oplossing te vinden. Hierdoor ontstaat snel wrijving tussen ouders en de overige partijen.

Communicatie verloopt over het algemeen beter wanneer dit op een constructieve en positieve manier gedaan wordt.

Vertrouwen is dus een belangrijk punt. Ouders zijn afhankelijk van de school en het samenwerkingsverband om de hulp te krijgen die nodig is. Ze geven aan dat er 'geheimzinnig' wordt gedaan over het geld. Zo zou vaak de goedkoopste optie geboden worden terwijl dat niet altijd de beste is. Geld speelt natuurlijk een rol in bepaalde keuzes. Het is daarbij ingewikkeld dat het geld soms uit het 'onderwijspotje' en soms uit het 'zorgpotje' komt.

Onder ouders heerst ontevredenheid over de manier van handelen. Wanneer een externe partij het handelen van het samenwerkingsverband beoordeelt én alle partijen dit vervolgens in kunnen zien, kan dit goed doen aan het vertrouwen van de ouders in het handelen van Stroomland. Een ouderraad kan daarnaast een goed idee zijn. Op die manier laat een samenwerkingsverband zien open te staan voor feedback en de mening van betrokken partijen.

Een laatste terugkomend probleem is het verschil tussen de platforms. Uit veel interviews blijkt dat er grote verschillen zijn tussen protocollen. Scholen zijn goed in te delen in de regio's. Andere ketenpartners, zoals de meeste zorgverleners, zullen echter vaak actief zijn in meerdere platforms. Wanneer in elk platform wat anders van hen verwacht wordt, zorgt dit voor verwarring.

De volgende suggesties worden aan het samenwerkingsverband meegegeven:

- Tijdens het hele proces is het belangrijk om oplossingsgericht te blijven denken en positief te communiceren met ouders. Zij moeten meegenomen worden in het denkproces zodat zij kunnen zien dat alle ketenpartners het beste handelen voor hun kind.
 - Partijen als het samenwerkingsverband en de school kunnen al snel als een front voelen. Het is belangrijk om hier bewust van te blijven en dit zo weinig mogelijk te doen.
- Transparantie over de financiële stromen en inspectie draagt bij aan het vertrouwen van ouders in het samenwerkingsverband, maar ook andere ketenpartners.
- Het is verstandig om alle platforms gelijk te trekken in hun handelen, zodat er tussen de platforms op dezelfde manier beoordeeld en vergeleken kan worden.
 - Deze uniformiteit zorgt voor meer samenwerking, en het delen van ervaring en expertise wordt hierdoor makkelijker. Dit verhoogt de kwaliteit van het handelen van het samenwerkingsverband. Ook maakt dit

het makkelijker voor andere ketenpartners om hun rol aan te nemen,
omdat dit niet steeds wisselt tussen de verschillende platforms.

5 Discussie

In deze discussie zal gereflecteerd worden op de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van dit adviesrapport. Zoals in de disclaimer is omschreven, heeft het huidige onderzoek het doel gehad om zo compleet en zorgvuldig mogelijk tot een advies te komen. Het advies is geschreven op basis van de gevonden en aangereikte literatuur, en meningen van ketenpartners, ouders en experts. Het kan desondanks toch het geval zijn dat er zaken zijn die in dit rapport missen of onjuist zijn geïnterpreteerd.

De resultaten van het praktijkonderzoek kunnen bovendien enigszins afwijken van de situatie bij samenwerkingsverband Stromenland, omdat tijdens het onderzoek ook ouders en medewerkers zijn geïnterviewd die te maken hebben gehad met een ander samenwerkingsverband dan Stromenland. Deze samenwerkingsverbanden werken net als samenwerkingsverband Stromenland met MDO-gesprekken omtrent thuiszitters. De informatie uit deze interviews hebben wij benut om vanuit een breder perspectief naar deze complexe problematiek te kijken. Doordat ons onderzoek echter over samenwerkingsverband Stromenland gaat, is de informatie van andere samenwerkingsverbanden mogelijk niet geheel betrouwbaar om volledig te generaliseren naar de situatie van samenwerkingsverband Stromenland. Daarbij kan het geval zijn dat negatieve meningen van ouders over samenwerkingsverbanden overgerepresenteerd zijn in het onderzoek, als gevolg van zelfselectie bias. De ouders die zijn geïnterviewd zijn immers gecontacteerd via oudervereniging Balans. Dit kan ertoe hebben geleid dat we voornamelijk mensen met negatieve ervaringen hebben gesproken. Ouders die wel goede ervaringen hadden met samenwerkingsverbanden voelden mogelijk minder de behoefte aan ons onderzoek deel te nemen of sluiten zich minder snel aan bij een oudervereniging. De meningen van deze geïnterviewde ouders zijn gebaseerd op een ander samenwerkingsverband, wat er mogelijk wel voor heeft gezorgd dat zij minder sociaalwenselijke antwoorden hebben gegeven vergeleken met ouders die wel nog afhankelijk zouden zijn van Stromenland.

Daarbij hebben we geprobeerd de generaliseerbaarheid te verhogen door ook veel interviews af te nemen bij medewerkers van Stromenland. Daarentegen zouden zij juist positief bevooroordeeld kunnen zijn en tijdens het interview de nadruk hebben gelegd op wat er goed gaat. Daarnaast hebben zij wellicht niet eerlijk hun mening durven te geven vanwege hun werkzaamheid bij samenwerkingsverband Stromenland, ondanks dat wij hen voorafgaand aan het interview hebben verzekerd dat ze anoniem zouden blijven. Dat geïnterviewden enigszins bevooroordeeld zijn, is niet te voorkomen, maar dit leidt er wel toe dat de conclusies uit ons onderzoek kunnen afwijken van de werkelijkheid.

Door de relatief beperkte tijd waarin we dit onderzoek hebben uitgevoerd, is bij sommige ketenpartners met enkel één persoon gesproken. Dit kan invloed hebben op de onderzoeksresultaten, aangezien er een persoon geïnterviewd kan zijn die net positiever of negatiever denkt over de manier waarop het MDO wordt uitgevoerd dan gemiddeld. Dit kan leiden tot vertekende onderzoeksresultaten.

Uit het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek naar de communicatie tussen ketenpartners en ouders van thuiszitters binnen een MDO is gebleken dat er op verschillende vlakken nog ruimte is voor verbetering. Het literatuuronderzoek wijst hierbij vooral uit dat een helder doel belangrijk is om duidelijke communicatie mogelijk te maken. Uit het praktijkonderzoek is onder andere gebleken dat doelen en verantwoordelijkheden onduidelijk worden vastgesteld, wat een verklaring zou kunnen zijn voor de huidige suboptimale communicatie. In het literatuuronderzoek is ook de conclusie getrokken dat het niet spreken van dezelfde taal kan leiden tot miscommunicatie en onbegrip binnen een MDO. Dit werd in de interviews ook nadrukkelijk bevestigd. Samenvattend, komen het literatuuronderzoek en de verwachtingen die voorafgaand aan het onderzoek waren verondersteld overeen met de resultaten uit de praktijk. Dit versterkt de betrouwbaarheid van onze conclusie.

Om optimaal gebruik te kunnen maken van dit rapport, is het aan te raden om als Stromenland gesprekken en discussies te gaan voeren met andere samenwerkingsverbanden over deze bevindingen. Ondervinden zij hetzelfde of hebben zij ook al vergelijkbare onderzoeken uit laten voeren? Op deze manier kan er geleerd worden van elkaar. Onze suggesties zijn doordacht en hebben theoretische waarde, maar wellicht hebben andere samenwerkingsverbanden al vergelijkbare veranderingen doorgevoerd en is er daarnaast praktisch bewijs van wat wel en niet werkt. Sowieso zijn de aangereikte suggesties er om geïmplementeerd te worden. In het vervolg is het dan ook van belang om te evalueren of een onderzoek in te stellen naar of de eventueel geïmplementeerde veranderingen het gewenste resultaat behalen.

Wat betreft de toepasbaarheid van de aangedragen adviezen in het hoofdstuk Integratie, zijn wij ons ervan bewust dat samenwerkingsverband Stromenland niet alles direct kan uitvoeren. Stromenland is immers gebonden aan het huidige onderwijssysteem en onderwijsbeleid. Zij worden tevens beperkt in hun handelen door structurele belemmeringen, zoals de AVG, lange wachtlijsten voor zorgtrajecten, verloop van personeel en hoge werkdruk. Een deel van de problematiek valt dus ten deel aan algemene maatschappelijke vraagstukken, waar Stromenland geen directe invloed op heeft. Wel is het advies om hierover intern discussies over te voeren, om te bespreken hoe Stromenland het beste om kan gaan met deze maatschappelijke gegeven en hoe het zich hierin het beste kan opstellen. Daarnaast hopen wij met dit adviesrapport samenwerkingsverband Stromenland toch meer inzicht te kunnen bieden in de huidige communicatie omtrent thuiszitters in het basisonderwijs tussen ketenpartners en

ouders, en dat de suggesties uit dit rapport helpend zijn om de communicatie voor, tijdens en na het MDO te kunnen bevorderen.

6 Reflectie op eigen proces en communicatie

De wekelijkse Honours bijeenkomsten die plaatsvonden in het kader van dit adviesrapport komen sterk overeen met de MDO's die samenwerkingsverband Stromenland heeft omtrent de thuiszitters. De Honours studenten die aan dit adviesrapport hebben geschreven volgen namelijk studies uit verschillende wetenschappelijke disciplines, waardoor de bijeenkomsten eveneens een multidisciplinair karakter hadden. In dit laatste hoofdstuk zullen wij daarom reflecteren op ons eigen proces en communicatie, waarbij enkele punten en lessen mogelijk ook waardevol kunnen zijn voor het samenwerkingsverband.

Reflectie op onze Honours samenwerking

We begonnen dit project met een weekend waarin we geïntroduceerd werden aan samenwerkingsverband Stromenland. Vervolgens gingen we afwisselend brainstormen over het onderzoek, deden we teamwork activiteiten en werd er samen informeel gegeten. We gebruikten bovendien het Belbin teamrolmodel om te leren welke rol iedereen van nature aanneemt in een team en hoe we daarmee om kunnen gaan (Belbin NL, z.d.). Door elkaar in deze informele context snel te leren kennen en afspraken te maken over de samenwerking, groeide het onderlinge vertrouwen in de groep. Dit vertrouwen is gedurende de drie maanden van samenwerking gebleven, en later zelfs versterkt tijdens de onderzoeksreis naar Kopenhagen.

Vervolgens vond elke maandag een twee uur durende vergadering plaats. Hierin merkten we een aantal uitdagingen op. Een obstakel waarin we in de beginfase tegenaan liepen was het opstellen van de probleemstelling. Doordat er veel nieuwe informatie op ons af kwam en we de hulpvraag vanuit Stromenland niet geheel duidelijk hadden, was het in eerste instantie lastig om een overzicht te krijgen van hoe we het project zouden moeten vormgeven. Hierbij moesten we tevens goed inschatten welke onderzoeksvraag behapbaar zou zijn in de beperkte tijd die we voor het project hadden.

Een ander punt waar we ons tijdens de bijeenkomsten bewust van werden, was dat het soms lastig was om de knoop door te hakken bij groepsbeslissingen. Hierin hebben we geleerd dat vooral de voorzitter van de bijeenkomst meer het initiatief voor beslissingen mag nemen, wanneer blijkt dat de besluitvorming lastig gaat. Het blijft daarna wel belangrijk om goed te controleren of iedereen het met de beslissing eens is door dit direct aan alle aanwezigen te vragen.

Daarnaast vielen ons een aantal tijdgerelateerde struikelpunten op tijdens de Honours bijeenkomsten. Ten eerste, vonden sommige studenten de bijeenkomsten van twee uur

te lang duren, waardoor zij het laatste half uur nog weinig concentratie hadden. Door duidelijk de tijd te bewaken per onderdeel en door interactieve onderdelen in te voegen, konden we het concentratieverlies beperken. Ten tweede, was het soms lastig om afspraken te plannen, bijvoorbeeld voor de interviews. Zowel de geïnterviewden als de Honours studenten hadden immers beperkte tijd beschikbaar, waardoor het soms lang duurde om een afspraak te kunnen maken.

Al snel bleek dat na de interviews een informatieongelijkheid ontstond tussen de studenten. Omdat slechts twee tot drie studenten aanwezig konden zijn bij de interviews, kreeg iedere student steeds andere informatie mee. Gedurende het proces hebben wij dit proberen op te vangen door de interviews op te nemen en te transcriberen, maar in verband met tijdsnood werd dit niet altijd door de overige studenten teruggelezen. Daarnaast hadden we in de bijeenkomsten ruimte ingepland om de belangrijkste informatie uit de interviews te delen. Ook deze manier van informeren nam veel tijd in beslag, waardoor we er ons later in het proces van bewust werden dat er verschillende abstractieniveaus voor deze informatie gehanteerd konden worden en dat we hierin meer moesten prioriteren.

Om de week sloten ook onze begeleiders aan bij de bijeenkomsten. Een begeleider was programmaregisseur vanuit het Honours programma, en de andere begeleider had vakinhoudelijke kennis vanuit de pedagogische wetenschappelijke discipline. Tijdens het proces hebben wij gemerkt dat we hen te weinig actief om hulp of raad hebben gevraagd. Dit kwam voort uit verschillende motieven: sommigen voelden zich te beschaamd om iets te vragen, anderen waren bang dat ze hierdoor zouden overkomen alsof ze zelf te weinig kennis hadden over het onderwerp.

Er waren ook een aantal punten die wij als positief hebben ervaren tijdens onze samenwerking. Zo hebben wij de bijeenkomsten gebruikt om elkaar goed te informeren over de stand van zaken, afspraken te maken en taken te verdelen. Buiten de bijeenkomsten werden daardoor de grootste stappen gezet door zelfstandig aan de taken te werken. Hierdoor hebben wij de bijeenkomsten optimaal kunnen benutten. Daarnaast was er tussen de bijeenkomsten de mogelijkheid om elkaar vragen te stellen via een gezamenlijke Whatsappgroep, waardoor iedereen snel vooruit kon indien ze ergens vastliepen. Tot slot, hebben wij door duidelijke afspraken te maken onze bijeenkomsten altijd op een prettige manier afgesloten, "met alle neuzen dezelfde kant op."

Koppeling aan samenwerkingsverband Stroomland

Naar aanleiding van onze eigen ervaringen in het samenwerken in een multidisciplinair team, hebben wij meer inzicht gekregen in de moeilijkheden waar de ketenpartners mee te maken krijgen tijdens de MDO's. De lessen die wij zelf uit onze Honours bijeenkomsten hebben getrokken, zijn daarom mogelijk andersom ook herkenbaar voor

het samenwerkingsverband en te vertalen naar de MDO's over thuiszitters. Hieronder volgen een aantal adviezen naar aanleiding van onze reflectie:

- Elkaar leren kennen op professioneel vlak tijdens het eerste MDO bevordert de samenwerking. Dit kan eventueel met behulp van de Belbin teamrollen. Daarbij was het helpend om elkaar ook op informele wijze te leren kennen.
- Wijs iemand aan, bijvoorbeeld de voorzitter van het MDO, om knopen door te hakken wanneer een beslissing door de groep uitblijft. Controleer daarna direct en persoonlijk of iedereen het met de beslissing eens is.
- Zorg bij lange MDO's voor interactieve onderdelen om concentratieverlies te beperken.
- Het is moeilijk om met veel betrokken ketenpartners afspraken te maken, maar probeer agenda's naast elkaar te leggen tijdens de MDO's.
- Maak een afweging van welke informatie cruciaal is voor andere ketenpartners om informatieongelijkheid te voorkomen, maar prioriteer in de onderwerpen.
- Wees bewust van de hulpbronnen om je heen. Ketenpartners hebben waardevolle informatie die soms niet optimaal wordt benut. De eigen professionaliteit hoog willen houden is hierin niet nodig. Je mag om hulp vragen, en je kwetsbaar en transparant opstellen als je soms iets niet weet. Ook naar de ouders van thuiszitters toe.
- Gebruik de MDO's om elkaar te informeren over de stand van zaken en gebruik de MDO's zo min mogelijk als werksessies. Het meeste werk zal buiten de MDO's verzet moeten worden, dus zorg voor een duidelijke taakverdeling en durf anderen aan die afspraken te houden.

7 Referentielijst

- Abrahamse, A. W., Geerste, L., & Piepers, E. (2016). *Samen koersen naar Passend Onderwijs: Knelpunten in de samenwerking binnen een samenwerkingsverband*. (Publicatie nr. 200600042) [Bachelor thesis, Universiteit Utrecht].
<https://studenttheses.uu.nl/bitstream/handle/20.500.12932/24044/Bachelorthesis%20Abrahamse%2c%20JW-4102967%20en%20Geertse%2c%20LM-4109295%20en%20Piepers%2c%20EMG-4109600.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Adriaens, S., & Schut, M. (2018). 'Het is zorgelijk als een kind helemaal buiten beeld raakt.' Pointer. <https://pointer.kro-ncrv.nl/het-is-zorgelijk-als-een-kind-helemaal-buiten-beeld-raakt>
- Belbin NL. (z.d.). Teamrollen. <https://www.belbin.nl/teamrolmodel/teamrollen/>
- Beslin, R., & Reddin, C. (2004). HOW LEADERS CAN COMMUNICATE TO BUILD TRUST.
- Collignon, D., Hooge, E., de Leede, & Koeman, I. (2010). *Samenwerken rondom kinderen in pedagogische netwerken*. In Hogeschool van Amsterdam. Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam.
- Delaney, G., Jacob, S., Ledema, R., Winters, M., & Barton, M. (2004). Comparison of face-to-face and videoconferenced multidisciplinary clinical meetings. *Australasian Radiology*, 48(4), 487-492. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1673.2004.01349.x>
- Dullaert, M. (2019). *De kracht om door te zetten: hoe kunnen we de impasse rondom thuiszitten doorbreken?* Bijlage bij OCW (2019). Stand van zaken thuiszitters. Den Haag: OCW (ref 1483118).
https://vng.nl/files/vng/de_kracht_om_door_te_zetten._hoe_kunnen_we_de_impasse_rondom_thuiszitten_doorbreken_.pdf
- Firth-Cozens, J. (2001) *Multidisciplinary teamwork: the good, bad, and everything in between* <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1757983/pdf/v010p00065.pdf>
- Ingrado (2018). *Het verhaal achter de cijfers. Thuiszitters in het voortgezet onderwijs*. Rotterdam: Ingrado.
https://ingrado.nl/media/files/kennisbank/participatie_in_het_onderwijs/thuiszitters/literatuur_en_onderzoek/Het_verhaal_achter_de_cijfers.pdf
- Krijnen, E., Ledoux, G., Pater, C., & Vaessen, A. (2021). *Zicht op thuiszitten. Geschillen over toelating, verwijdering of ontwikkelingsperspectief van (dreigende) thuiszitters*. Kohnstamm Instituut. https://www.researchgate.net/profile/Annabel-Vaessen-2/publication/352690034_Zicht_op_thuiszitten_Geschillen_over_toelating_verwijdering_of_ontwikkelingsperspectief_van_dreigende_thuiszitters/links/60d34579458515ae7d

a5e8c8/Zicht-op-thuiszitten-Geschillen-over-toelating-verwijdering-of-ontwikkelingsperspectief-van-dreigende-thuiszitters.pdf

James, J., Preece, J., & Valdés-Cotera, R. (2018). Entrepreneurial Learning City Regions: Working in partnership. https://doi.org/10.1007/978-3-319-61130-3_21

Lampe, P. & Veen, J. van. (2015). Protocol Multidisciplinair Overleg. *Samenwerkingsverband Amstelland & De Meerlanden*.
https://www.swvam.nl/bestanden/18159_Protocol_Multidisciplinair_Overleg_SWV.pdf

Landa, J. (2012). *De succesfactoren van een multidisciplinair overleg voor de eerste lijn in Vlaanderen*. [Doctoral dissertation, Katholieke Universiteit Leuven]. KU Leuven libraries. <https://lirias.kuleuven.be/1951308?limo=0>

Lubberman, J., Bertling, L., & Duysak, S. (2019). *Impuls thuiszittersaanpak. Onderzoek naar het verhaal achter de cijfers en de ambities van het Thuiszitterspact*. Regioplan.
<https://www.regioplan.nl/wp-content/uploads/2020/02/19013-Eindrapport-Impuls-thuiszittersaanpak-Regioplan-5sept19.pdf>

Makary, M.A., et al. (2006) *Operating Room Briefings: Working on the Same Page*
<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1553725006320454?token=5C9D9DA84E9FF29C15894C7C8ED8098222D6935EB23DA364CF05E2CA367B988A72DC1A398FD6F071C0D712AD6D122A44&originRegion=eu-west-1&originCreation=20230312191134>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2022). *Personeelssterkte primair onderwijs*. <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/primair-onderwijs/personeel/personeelssterkte-primair-onderwijs>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2017, November 10). *Inspectie en thuiszitters - Samenwerkingsverbanden passend onderwijs - Inspectie van het onderwijs*.
<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/toezicht-op-samenwerkingsverbanden-passend-onderwijs/thuiszitters#:~:text=Wat%20doet%20de%20inspectie%3F>

Naaijken, E. & Pameijer, N. (2017). Samenwerken aan schoolsucces. *JSW*. <https://hgw-noelle-pameijer.nl/wp-content/uploads/2018/01/2a1.-HGW-2017-JSW.pdf>

Nederlands Jeugd Instituut. (z.d.-a). Kenniskaart 'Kwaliteit verbinding onderwijs en jeugdhulp.' Retrieved March 7, 2023, from <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-05/kenniskaart-Kwaliteit-Verbinding-Onderwijs-en-Jeugdhulp.pdf>

Nederlands Jeugd Instituut. (z.d.-b). *Wat bespreek je in een multidisciplinair overleg?*
<https://www.nji.nl/verbinding-onderwijs-en-jeugdhulp/wat-bespreek-je-in-een-multidisciplinair-overleg#situatie-en-zorgen-in-beeld-brengen>

- Nederlands Jeugd Instituut. (z.d.-c). *Wat is een multidisciplinair overleg?*
<https://www.nji.nl/verbinding-onderwijs-en-jeugdhulp/wat-is-een-multidisciplinair-overleg>
- Penson, P.T., et al. (2006) *Teams: Communication in Multidisciplinary Care*
<https://academic.oup.com/oncolo/article/11/5/520/6397062?login=false#324256830>
- Piorkowski, D., et al. (2021). *How AI Developers Overcome Communication Challenges in a Multidisciplinary Team: A Case Study*. <https://dl.acm.org/doi/pdf/10.1145/3449205>
- Schoevers, E., & Van Eck, P. (2020). *Het voorkomen en terugdringen van thuiszitters*. Oberon – Verslag (preventie van) thuiszitten. <https://www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl/wp-content/uploads/2021/09/Verslag-Oberon-deelthema-Preventie-v-Thuiszitten.pdf>
- Smeets, E. (2007) *Samenwerking tussen primair onderwijs, voortgezet onderwijs, regionale expertisecentra en jeugdzorgh*<https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/211453/rapport-r1684.pdf>
- Smeets, E. (2009). Het regionale loket Passend Onderwijs. (Evaluatie- en adviescommissie Passend Onderwijs (ECPO), projectnummer 34000444). Instituut voor Toegepaste Sociale wetenschappen.
<https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/210966/rapport-r1825.pdf>
- Smeets, E. et al. (2013). *Op de drempel van Passend onderwijs Beleid en aanbod rond specifieke onderwijsbehoeften in zes samenwerkingsverbanden*. In Radboud Reporsitory. Kohnstamm institute. <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/211782>
- Smit, D. (2018) *Worstelende professionals en onwetende cliënten*
<https://link.springer.com/article/10.1007/s41196-018-0095-6>
- Steunpunt Passend Onderwijs. (2013). *Passend onderwijs in Denemarken*.
https://www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl/wp-content/uploads/2021/11/Praktijkvoorbeeld_Passend_onderwijs_in_Denemarken.pdf
- Stichting Best Onderwijs. (2011). *Communicatieplan*. Retrieved March 7, 2023, from https://stichtingbestonderwijs.nl/wp-content/uploads/2016/11/communicatieplan_stichting_best_onderwijs_def_nummer_141.pdf
- Tschannen-Moran, M. (2001). Collaboration and the need for trust. *Journal of Educational Administration*, 39(4), 308–331. <https://doi.org/10.1108/EUM0000000005493>
- Turaga, R. (2013). *Building Trust in Teams: A Leader's Role*.

Van Wijk, M. (2020). Arbeidsmarktprofiel van zorg en welzijn. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2020/arbeidsmarktprofiel-van-zorg-en-welzijn?onepage=true#c-1-Inleiding>

Van de Ree, Y., & De Boer, S. (2018). *Dit ben ik. Portretten van thuiszitters*. Ipskamp.

Vreeburg-Van der Laan, E. J. M., & Wiersma, M. H. (2015). *Werkt passend onderwijs? Stand van zaken een jaar na dato?* De Kinderombudsman. <https://www.kinderombudsman.nl/publicaties/rapport-werkt-passend-onderwijs>